

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

Оксана Ципердюк

Словотвірна парадигма
в системі комплексних словотвірних
одиниць

*Спецсемінар
Навчально-методичний посібник*

Ліля-НВ
Івано-Франківськ
2009

УДК 81'373.611:811.161.2
ББК 81.02 Укр-93
Ц 96

Рекомендовано до друку Вченою радою
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 1 від 29 серпня 2008 р.)

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор Л. М. Полюга,
кандидат філологічних наук, доцент З. М. Терлак,
кандидат філологічних наук, доцент Л. М. Невідомська

Ципердюк О. Д.

Ц 96 Словотвірна парадигма в системі комплексних словотвірних
одиниць: Спецсемінари: Навчально-методичний посібник. – Вид.
2-ге, переробл. і доповн. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. –
112 с.

Посібник коротко розкриває суть основоцентричної дериватології та місце в ній словотвірної парадигми, містить плани лекційних та практичних занять зі спецсемінару, літературу, запитання та завдання до кожного з них, контрольні і тестові завдання, орієнтовну тематику залікових рефератів, програмові вимоги до заліку, короткий термінологічний словник.

Рекомендований передовсім студентам філологічних факультетів університетів спеціальності „Українська мова та література”, які цікавляться проблемами основоцентричних дериватологічних студій. Пропоновані матеріали можуть бути використані для роботи в інших спецкурсах і спецсеминарах з питань морфеміки і словотвору, а також при поглибленому вивченні цих розділів мовознавства у школі.

ВСТУП

У підготовці студентів-філологів спеціальності „Українська мова та література” важливе місце посідають навчальні лекційні та практичні заняття зі спеціалізації.

Спецсемінар „Словотвірна парадигма в системі комплексних словотвірних одиниць” призначений для студентів, які поглиблюють свої знання з лінгвістики, зокрема цікавляться проблемами словотвору.

Оскільки в університетському курсі „Сучасна українська літературна мова” словотвір вивчається на II курсі, пропонується спецсемінар доцільніше проводити на III курсі, коли студенти вже мають базові знання з дериватології.

Програму спецсемінару розраховано на 32 години, з них 6 годин відводиться на лекції, а 26 – на практичні заняття. Спецсемінар завершується заліком.

Якщо якісь теми є складними для студентів і викладач на семінарських заняттях змушений усе пояснювати сам або ж бракує відповідної науково-навчальної літератури, то кількість лекцій рекомендуємо збільшити. Коли на спецсемінар у навчальному закладі заплановано менше годин, можна, залежно від рівня базових знань студентів, виносити на одне практичне заняття дві теми або деякі з них не розглядати. Проте слід бути уважним, щоб поза увагою не залишилися ключові проблеми словотвірної парадигматики та основоцентричної дериватології.

Мета спецсемінару – поглибити знання студентів зі словотвору, підготувати їх до самостійної наукової роботи в цій царині мовознавства.

На лекційних заняттях викладач ознайомлює студентів із завданнями спецсемінару, робить аналіз базової літератури зі словотвору, розглядає проблеми основоцентричної дериватології, характеризує словотвірну парадигму як комплексну одиницю класифікації й опису словотвірної системи.

Практичні заняття – це радше семінарські заняття. Вони є підсумком самостійної роботи студентів, які під керівництвом викладача самостійно готують і розкривають питання теми, яка

розглядається. До кожного практичного заняття подається література. Також пропонуються завдання, які допоможуть перевірити, наскільки студенти опанували теоретичний матеріал і зможуть застосовувати набуті знання на практиці. Можна використовувати для закріплення набутих знань і тестові завдання. Тести мають здебільшого одну правильну відповідь, рідше – дві і більше.

Теми та питання кожного практичного заняття сформульовано так, щоб розкрити всі проблеми, які виникають при дослідженні словотвірної системи української мови з опорою на таку комплексну словотвірну одиницю, як словотвірна парадигма. При побудові словотвірних парадигм, аналізі її основних структурних і семантичних характеристик неможливо обійтись без знання елементарних словотвірних одиниць, вміння визначати твірну основу, словотвірний засіб (словотворчий формант), спосіб словотворення та словотвірне значення похідних. До практичних занять пропонуються проблемні питання, які покликані спонукати учасників спецсемінару до самостійних логічних міркувань і формувати вміння бачити взаємозв'язки між різними словотвірними одиницями та мовними явищами загалом. Студенти, розглядаючи актуальні питання основоцентричної дериватології, фактично ще й поглиблено повторюють увесь вузівський курс словотвору та частково морфеміки.

Два практичні заняття присвячені методиці проведення наукової роботи зі словотвору. Це зумовлено тим, що більшість студентів, як підтверджує практика, не мають жодних навичок наукового дослідження. На першому занятті викладач розповідає, як вибрати тему реферату, яка б розкривала одну з актуальних дериватологічних проблем. Заняття можна провести безпосередньо в бібліотеці (у відділі бібліографії, комп'ютерному залі), бажано запросити працівника бібліотеки, який розповість студентам про те, як опрацьовувати наукову літературу, працювати з каталогами, здійснювати пошук за допомогою інтернету, оформлювати бібліографію. На другому занятті розглядаються такі питання: карткування матеріалу, складання плану наукового реферату, робота над текстом, оформлення цитат, покликань, редагування тексту; особливості наукового виступу, захист наукової роботи, її рецензування. Бажано, щоби студенти впродовж перших

трьох практичних занять уже вибрали тему залікового наукового реферату.

На практичних заняттях, починаючи з четвертого, окрім розгляду питань плану, заслуховуються виступи студентів за темами рефератів, які потім обговорюються (рецензуються) студентами та викладачем. Рекомендується, щоб теми рефератів були співзвучні, наскільки це можливо, з тими проблемами, які виносяться на практичне заняття.

Завдання практичних занять – систематизувати знання студентів зі словотвору, отримані при вивченні курсу сучасної української літературної мови; детальніше розглянути проблемні питання словотвору, пов'язані, зокрема, з основоцентричною дериватологією; навчити студентів будувати словотвірні парадигми, характеризувати їх структурно-семантичні особливості, виявляти взаємозв'язки словотвірної парадигми з іншими комплексними та елементарними словотвірними одиницями; підготувати слухачів спецсемінару до самостійної наукової роботи зі словотвору, зокрема навчити писати науковий реферат.

Форми контролю знань та вмій пропонуються різні: контрольна робота, тестові завдання, реферати. Залежно від рівня знань студентів можна використовувати одну з форм контролю на вибір або всі в комплексі. На наш погляд, обов'язковою є підготовка наукових рефератів, оскільки одне із завдань спецсемінару – здобуття студентами навичок наукової діяльності. Реферат найкраще засвідчує рівень підготовки студента і його здатність (здібність) до наукової роботи. Тему реферату студент вибирає з переліку, поданого викладачем, або ж пропонує свою і погоджує її з викладачем. Тематика рефератів може виходити за межі основоцентричних досліджень, але повинна перебувати в руслі дериватологічних студій.

ОСНОВОЦЕНТРИЧНА ДЕРИВАТОЛОГІЯ ТА МІСЦЕ В НІЙ СЛОВОТВІРНОЇ ПАРАДИГМИ

Розуміння словотвірної системи як сукупності словотвірних типів зумовило те, що основна увага дериватологів була сконцентрована на словотворчому форманті, а роль твірної основи недооцінювалась і зводилась до вказівки на частиномовну належність твірного слова.

Одним з перших відзначив однобічність дослідження словотвору, зумовлену вивченням афіксальних елементів похідного слова і недостатньою увагою до ролі твірної основи в дериваційних процесах, І. Ковалик: „У працях із суфіксального словотвору дослідники звертають увагу головним чином на суфікси, а ролі твірної основи звичайно не враховують. Вивчаючи характер суфіксального словотворчого процесу іменників, необхідно враховувати як роль твірної основи (баземи), так і суфікса (суфіксеми)” [23, 6-7]; „...ї досі, наскільки мені відомо, ще не маємо в ділянці вчення про словотвір ні однієї спеціальної праці, у якій була б охарактеризована вся система будови словотвору даної мови з погляду структури словотворчих основ. А втім такий аспект вивчення системи словотвору даної мови допоміг би краще зрозуміти словотворчі факти й дав би надійні підстави зробити далеко глибші висновки й узагальнення з теоретичних питань учення про словотвір” [24, 43-44]. Саме праці І. Ковалика спонукали до розробки теоретичних і практичних питань словотвірної „основології”, сприяли формуванню основоцентричного аспекту вивчення словотвору і становленню основоцентричної дериватології.

В українській дериватології перспективний метод аналізу словотвірної системи (коли за вихідну точку в дослідженнях береться твірне слово з усіма його властивостями) спочатку був представлений працями, які присвячені описові словотвірних гнізд (див. дослідження Г. Василевич [8]; В. Верещаки [9], М. Голянич [11], М. Лесюка [28], Н. Тишківської [41]). Це здебільшого кандидатські дисертації, виконані під керівництвом І. Ковалика. Згодом з’явився ряд наукових досліджень (у тому числі й монографічних), у яких аналізується роль прикметників, іменників, дієслів як твірних баз у дериваційних процесах з опорою на таку комплексну одиницю, як словотвірна парадигма (див., наприклад, праці В. Грещука [13], З. Валюх [6], О. Микитин [33], І. Джочки [14], Р. Бачкура [1], Н. Пославської [35], І. Беркешук [2]). Словотвірні ланцюжки стали предметом аналізу, наскільки нам відомо, лише в науковій розвідці Л. Коржик [25].

Теоретичні проблеми основоцентричної дериватології в українському мовознавстві комплексно вперше розглядаються в монографії В. Грещука „Український відприкметниковий словотвір” (Івано-Франківськ, 1995), у якій проаналізовано структуру конкретних і типових СП, що засвідчують реалізацію дериваційного потенціалу різних лексико-семантичних груп якісних прикметників української мови. Дериватолог справедливо зазначає: „Специфіка похідного слова – основної одиниці словотвору – як бінарної одиниці, що включає твірну основу і словотворчий формант, не дозволяє обмежитися аналізом ролі в дериваційних процесах лише формуючої частини, нехтуючи базовою, оскільки такий аспект аналізу залишає поза увагою реальну взаємодію одиниць словотвірної системи, зокрема, фактичні засади номінації, що ґрунтуються, поряд з іншими чинниками, і на категоріальній семантиці твірних основ відповідних лексико-граматичних класів слів” [13, 7]. Відповідно розробка основоцентричного напрямку у вивченні словотвору, при якому основна увага звертається на роль твірної основи в процесі деривації, набуває, на думку В. Грещука, першочергового значення і в комплексі з формантоцентричним може відобразити всю складність словотвірної системи.

Найважливішими питаннями, які виникають і потребують розв’язання при основоцентричному підході до словотвірних явищ, є:

- дериваційна валентність різних класів твірних слів,
- їх словотворчі потенції і спроможність,
- зумовленість дериваційного потенціалу різних класів слів їхніми формальними і смисловими особливостями, вплив мовних і позамовних чинників, що регулюють реалізацію твірними основами закладених системою мови дериваційних можливостей,
- способи освоєння семантичних інгредієнтів твірного слова в смисловій структурі похідного у процесах деривації,
- парадигматика і синтагматика твірних основ,
- принципи класифікації й опису похідних за ознаками твірних основ [13, 8].

Розгляд дериваційної системи під новим кутом зору потребує й адекватної йому комплексної системоутворювальної одиниці класифікації й опису. На думку багатьох мовознавців (К. Бузашшиової, О. Земської, В. Грещука), такою природною комплексною одиницею мови є словотвірна парадигма. Словотвірна парадигма є універсальним засобом установлення дериваційного потенціалу різних лексико-семантичних груп у межах тієї чи тієї

частини мови. Словотвірна парадигма – *комплексна* системотвірна одиниця, яку формують сукупності дериватів, безпосередньо мотивованих тим самим твірним словом. Якщо розглядати словотвірні парадигми у складі словотвірного гнізда, то словотвірна парадигма першого ступеня фактично засвідчує, як далі розгортатимуться словотвірні ланцюжки і гніздо загалом.

Застосування поняття словотвірної парадигми в дериватології дає можливість розглядати словотвір не як просту сукупність окремих похідних слів, а як упорядковану певним чином систему. При цьому впорядкованість досягається поділом усього масиву базових слів за семантико-граматичними ознаками. Тому „опис словотворчого потенціалу слів різних частин мови є найважливішим завданням системного вивчення словотвору і лексики” [19, 8]. Словотвірна парадигма як комплексна *системотвірна* одиниця дозволяє виявити „способи словотворення і словотворчі ресурси у їх взаємозв’язках і взаємодії, за допомогою яких у дериватах від різних структурно-семантичних класів слів актуалізуються властиві їм як твірній базі семантичні континууми” [13, 20]. Відображаючи словотворчу спроможність як окремого слова, так і цілих лексико-семантичних, тематичних, структурно-семантичних, лексико-граматичних розрядів і класів слів, словотвірна парадигма виконує *прогнозувальну* функцію у словотворі.

Проблема визначення словотвірної парадигми

Поняття парадигми належить до нових у теорії словотвору. Найбільш поширений термін „парадигма” в морфології, де його визначають як зразок, схему словозміни, сукупність усіх морфологічних форм слова. Унаслідок інтенсивних пошуків вияву системності мови на всіх її структурних рівнях та ізоморфізму мовних рівнів поняття парадигми стало застосовуватися в різних галузях мовознавчої науки, зокрема у фонології, лексикології, синтаксисі, стилістиці та словотворі.

У дериватології термін „парадигма” трактувався найбільш суперечливо й багатозначно: його використовували, вкладаючи в нього різний зміст, або ж узагалі виступали проти його застосування. „Велика розбіжність у розумінні і тлумаченні поняття „словотвірна парадигма” своїм підґрунтям має міркування основоположника вчення про синтагматику й парадигматику Ф. де Соссюра про те, що елементи

мовної системи можуть перебувати в парадигматичних (у його термінології – асоціативних) відношеннях за різними ознаками (спільність кореня, спільність суфікса, спільність значення і т.д.) і, таким чином, створювати стільки парадигматичних рядів, скільки є різних відношень” [12, 21] (детально про асоціативні зв’язки див.: [43, 156-157, 159-161]). Залежно від того, який набір словотвірних одиниць, що перебувають у парадигматичних відношеннях, брався до уваги, такий зміст і вкладали в поняття словотвірної парадигми.

Так, словотвірну парадигму кваліфікували як ланцюжок спільнокореневих дериватів, у якому кожне похідне слово виступає твірним для наступного (В. Стракова) [39, 87-88]; як сукупність словотвірних моделей (В. Мигирін) [32, 72]; як набір словотвірних структур, що реалізують одну словотвірну категорію, тобто, по суті, як сукупність синонімічних словотвірних типів (Р. Мурясов) [34, 121], а також розглядали як синонім до терміна „словотвірне гніздо” (О. Тихонов) [40, 29].

Дехто з дослідників обмежував парадигму в словотворі похідними одного лексико-граматичного класу слів, визначаючи словотвірну парадигму як сукупність похідних однієї частини мови, мотивованих однією твірною основою (П. Стецько, Л. Яцкевич) [38, 75], чи одного способу творення – префіксації, суфіксації тощо (Г. Зенков [21, 117], І. Галенко [10, 63]). Таке обмеження словотвірної парадигми значно збільшує кількість словотвірних парадигм, що ускладнює можливості системного опису дериваційної системи.

Прихильник так званого поліпарадигматичного підходу О. Ликов стверджує, що словотвірна парадигма – це сукупність дериватів із тим самим спільним компонентом – твірною основою чи формантом. А оскільки кожна похідна одиниця містить твірну основу і формант, то вона входить одночасно до кількох словотвірних парадигм [29, 35]. Інший представник цього підходу Ш. Сафаров розмежує парадигматику елементарних словотвірних одиниць (твірних основ і формантів) та парадигматику конструктивних одиниць – похідних слів [36, 321].

Найбільш поширеним у сучасній дериватології є визначення словотвірної парадигми як сукупності похідних, мотивованих однією твірною основою, на одному ступені творення (Л. Дюрович [15, 196], О. Земська [17, 66-67], В. Лопатін [30, 57-60], Р. Манучарян [31, 286-295], К. Бузашшиова [4, 230-233], В. Грещук [13, 12-21]; див. також дослідження З. Валух, Р. Бачкура, І. Джочки, Н. Пославської, О. Скварок, І. Беркешук, О. Микитин). З такого визначення

<i>дідові (діду)</i>	<i>дідам</i>
<i>діда</i>	<i>дідів</i>
<i>дідом</i>	<i>дідами</i>
(на) <i>дідові</i>	(на) <i>дідах</i>
<i>діду</i>	<i>діди</i>

Словотвірна та морфологічна (словозмінна) парадигми подібні в тому, що мають у своїй структурі дві частини: постійну, яка об'єднує всі компоненти парадигми, та змінну, яка розрізняє й протиставляє компоненти парадигми. Обидві парадигми мають постійні елементи: основу (твірну чи граматичну) – та змінні: словотворчі чи формотворчі (словозмінні) афікси. Структуруються словозмінна та словотвірна парадигми на основі протиставлення значень: у морфології – словозмінних граматичних значень, у словотворі – дериваційних (словотвірних) значень. „Подібність словотвірної і словозмінної парадигм ґрунтується також на здатності їхніх компонентів до чергування залежно від синтаксичної позиції. Словозмінна парадигма – це набір словоформ тієї самої формотворчої основи, що реалізують її граматичні потенції, закладені системою мови. Словотвірна парадигма – це комплексна дериваційна одиниця, складниками якої є похідні тієї самої твірної основи, що реалізують її дериваційні потенції” [7, 7-8].

Однак словотвірні парадигми своєрідні в тому, що вони є менш регулярними, ніж морфологічні, і мають нестандартний набір компонентів. Дериваційне наповнення словозмінних парадигм залежить передовсім від структурно-граматичних характеристик вихідного слова. На характер словотвірної парадигми великою мірою впливає лексика. Відмінність у наборі й характері похідних словотвірних парадигм пов'язана не тільки з граматичними та структурними особливостями твірних основ, але й з їх семантикою. Відсутність строгої регулярності в словотвірних парадигмах зчаста зумовлена лексико-граматичними властивостями твірних слів, взаємодією різноманітних лінгвальних та екстралінгвальних чинників, прагматичними характеристиками, а також відсутністю суспільної потреби, соціального замовлення на ті чи інші утворення. Деякі словотвірні парадигми є унікальними, властивими лише для одного слова.

Дериватам-членам словотвірної парадигми властива, з одного боку, спільність твірної основи, з іншого – різна частиномовна належність і неоднакове лексичне значення. Члени морфологічної парадигми є

формами того самого слова, мають спільну граматичну основу і розрізняються не лексичними, а граматичними значеннями. Словозмінна парадигма містить фіксовану кількість членів, тобто її репрезентують закриті ряди словоформ. Словотвірна парадигма є відкритою і може поповнюватися новими членами.

„Виокремлення словотвірної парадигми поряд із парадигмою словозмінного типу дає змогу повніше проаналізувати складну організацію словотвірного рівня мови, а також пояснити цю складність не тільки особливими функціями словотвору, а й різноманітними зв'язками його з іншими рівнями мовної системи” [7, 5].

Протяжність і глибина словотвірної парадигми

Важливими характеристиками словотвірної парадигми є її протяжність і глибина. Протяжність зумовлюють зони (блоки) дериватів, кожна з яких охоплює похідні слова тієї самої частиномовної належності та словотвірні значення, виразниками яких у дериватах є різні словотвірні засоби. Зони словотвірної парадигми так і називаються: субстантивна (іменникова), ад'єктивна (прикметникова), вербальна (дієслівна), адвербіальна (прислівникова) і т.д. У кожній зоні спочатку подаються похідні мутаційного типу, потім – модифікаційного, далі – синтаксичні деривати. У межах кожного типу деривати розташовують за таким порядком: афіксальні похідні, складні деривати. За ознакою протяжності словотвірні парадигми бувають нульовими, однозонними, двозонними, тризонними, чотиризонними та п'ятизонними (детальніше про структурування словотвірних парадигм див.: 22, 22-27).

Розгортання словотвірної парадигми в глибину передбачає заповнення однієї семантичної позиції кількома дериватами, наприклад: *чоловічесько, чоловічище, чолов'яга; дитинний, дитинячий, дитячий*. Глибину словотвірної парадигми формують структурно різнотипні похідні одиниці в межах одного словотвірного значення. Такі деривати, утворені від однієї спільної твірної основи з допомогою однофункціональних, але різнозвучних словотворчих формантів, називають словотвірними синонімами [13, 164; 38, 47]. Вони розрізняються не лише стилістичними характеристиками, конотаціями, емоційним забарвленням, частотою, сферою використання, але й семантично.

Конкретні та типові словотвірні парадигми

Розрізняють два види словотвірних парадигм: конкретні й типові. Конкретна словотвірна парадигма – це одиниця плану змісту й засобів його вираження (плану форми); вона охоплює всі похідні слова, мотивовані однією твірною основою на одному ступені творення. Кожен член конкретної словотвірної парадигми відрізняється від вихідного слова якимсь семантичним компонентом, уведеним словотворчим засобом, здебільшого суфіксом. Члени конкретної словотвірної парадигми є кодериватами, тобто семантично рівноправними величинами, пов'язаними не безпосередньо, а опосередковано, через семантику твірного слова. Конкретні словотвірні парадигми слів однієї лексико-семантичної групи не завжди однорідні щодо їхнього кількісного і якісного складу. Це зумовлено наявними в мові формально-семантичними, стилістичними та іншими обмеженнями.

Поряд із конкретною словотвірною парадигмою, яка є двоплановою одиницею і має план змісту і план форми, О. Земська та Р. Манучарян, намагаючись абстрагуватись від „примх” лексики у словотворі, запровадили поняття типової словотвірної парадигми (за термінологією Р. Манучаряна – словотвірно-семантична парадигма). „Типову парадигму отримуємо, абстрагуючись від конкретних способів вираження тих чи інших дериваційних значень. Типову парадигму формують конкретні парадигми, в яких наявний однаковий набір дериваційних значень” [17, 73]. Типову словотвірну парадигму виводять із тих семантичних позицій, які містить конкретна парадигма кожного слова, що входить до складу певної лексико-семантичної групи. До типової словотвірної парадигми зараховують ті словотвірні значення, які представлені хоча б двома дериватами. Отже, типова словотвірна парадигма – це передовсім одиниця плану змісту, її формують словотвірні значення.

Зіставлення типових і конкретних словотвірних парадигм дозволяє встановити випадки нереалізації певних словотвірних значень, що виводить дослідника на проблеми виявлення факторів, від яких залежить словотворчий потенціал різних твірних основ, з'ясування тих характеристик твірної основи, які впливають на процес творення на її базі похідних, позначаються на словотворчій активності і продуктивності твірної основи.

1. Бачкур Р. О. Структура словотвірних парадигм українських назв тварин та рослин: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Івано-Франківськ, 2004. — 20 с.
2. Беркешук І. С. Дери́ваційний потенціал іменників у сучасній українській мові (назви знарядь праці, частин тіла, металів): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Івано-Франківськ, 2007. — 20 с.
3. Бузашшиова К. Возможности и границы моделирования на уровне словообразовательных парадигм // Сопоставительное изучение словообразования славянских языков. — М.: Наука, 1987. — С. 14-19.
4. Buzássyová K. Sémantická štruktúra slovenských deverbatív. — Bratislava, 1973. — 237 s.
5. Валух З. О. Проблема системно-парадигматичних відношень на морфологічному і словотвірному рівнях // Актуальні проблеми українського словотвору: Зб. наук. праць. — Івано-Франківськ: Плай, 2002. — С. 151-162.
6. Валух З. О. Словотвірна парадигматика іменника в українській мові: Монографія. — Київ; Полтава: АСМІ, 2005. — 356 с.
7. Валух З. О. Типологія словотвірних парадигм іменника в українській мові: Автореф. дис. ... докт. філол. наук. — К., 2005. — 36 с.
8. Василевич А. Я. Словообразовательные гнезда корней слов со значением мышления в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. — К., 1985. — 24 с.
9. Верещака В. И. Словообразовательные поля с полногласным сочетанием -оро- в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. — Ужгород, 1978. — 24 с.
10. Галенко И. Г. Словообразовательные гнезда в лингвистической терминологии русского языка // Актуальные проблемы русского словообразования: Сб. науч. статей. — Ташкент, 1982. — С. 62-67.
11. Голянич М. И. Словообразовательные поля со значением говорения в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. — К., 1979. — 24 с.
12. Грещук В. В. Поняття словотвірної парадигми в сучасній дериватології // Мовознавство. — 1985. — №1. — С. 21-27.
13. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір: Монографія. — Івано-Франківськ: Плай, 1995. — 208 с.
14. Джочка І. Ф. Дери́ваційний потенціал дієслів конкретної фізичної дії із семантикою створення об'єкта: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Івано-Франківськ, 2003. — 21 с.
15. Дюрович Л. Относительные прилагательные в славянских языках // The Slavic word. — The Hague. — Paris, Mouton, 1972. — P. 101-112.

16. Земская Е. А. О комплексных единицах системы синхронного словообразования // Актуальные проблемы русского словообразования: Тезисы докладов. – Ташкент, 1978. – С. 29-36.
17. Земская Е. А. О парадигматических отношениях в словообразовании // Русский язык. Вопросы его истории и современного состояния. Виноградовские чтения 1-8. – М.: Наука, 1978. – С. 63-77.
18. Земская Е. А. Словообразование // Белошапкова В. А., Брызгунова Е.Э., Земская Е. А. и др. Современный русский язык. – М.: Высш. шк., 1989. – С. 237-379.
19. Земская Е. А. Словообразование как деятельность. – М.: Наука, 1992. – 221 с.
20. Земская Е. А. Структура именных и глагольных словообразовательных парадигм в русском языке // Актуальные проблемы русского словообразования: Сб. науч. статей. – Ташкент: Укитувчи, 1982. – С. 14-17.
21. Зенков Г. С. Вопросы теории словообразования. – Фрунзе, 1969. – 165 с.
22. Клобукова Л. П. Специфика парадигматических отношений в словообразовании (на материале словообразовательной парадигматики русских прилагательных) // Вестник МГУ. – Сер. 9. Филология. – 1981. – № 6. – С. 19-27.
23. Ковалик И. И. Вопросы словообразования имен существительных восточнославянских языков в сравнении с другими славянскими языками: Автореф. дисс. ... докт. филол. наук. – К., 1961. – 36 с.
24. Ковалик І. І. Словотвір іменників у сербо-лужицьких мовах. – Львів, 1964. – 94 с.
25. Коржик Л. І. Структурно-семантична типологія відприкметникових словотвірних ланцюжків у сучасній українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Івано-Франківськ, 1999. – 23 с.
26. Красильникова Е. В. Об употреблении термина „парадигма” // Актуальные проблемы русского словообразования: Тезисы 5 республ. научно-теорет. конф. – Самарканд, 1987. – Ч. 1. – С. 120-124.
27. Кубрякова Е. С., Соболева П. А. О понятии парадигмы в формообразовании и словообразовании // Лингвистика и поэтика. – М.: Наука, 1979. – С. 5-23.
28. Лесюк Н. П. Словообразовательные гнезда корней со значением движения в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – К., 1982. – 24 с.
29. Лыков А. Г. Разграничение словообразовательного гнезда и словообразовательной парадигмы // Актуальные проблемы русского

словообразования: Сб. науч. статей. – Ташкент: Укитувчи, 1982. – С. 34-36.

30. Лопатин В. В. Русская словообразовательная морфемика: Проблемы и принципы описания. – М., 1977. – 315 с.

31. Манучарян Р. С. Словообразовательные значения и формы в русском и армянском языках. – Ереван, 1981. – 314 с.

32. Мигирин В. Н. Опыт построения классификаций, прогнозирующих развитие местоимений и словообразовательных парадигм // Научн. доклады высшей школы. Филологические науки. – 1973. – № 3. – С. 68-75.

33. Микитин О. Д. Структурно-семантична типологія словотвірних парадигм іменників у сучасній українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук – Івано-Франківськ, 1998. – 20 с.

34. Мурясов Р. З. К теории парадигматики в лингвистике // Вопросы языкознания. – 1980. – № 6. – С. 109-121.

35. Пославська Н. М. Структура і семантика словотвірних парадигм дієслів із семою руйнування об'єкта: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Івано-Франківськ, 2006. – 20 с.

36. Сафаров Ш. С. Проблематика системно-парадигматических отношений словообразовательных единиц // Актуальные проблемы русского словообразования: Сб. науч. статей. – Ташкент: Укитувчи, 1982. – С. 320-322.

37. Словотвір сучасної української літературної мови / За ред. М. А. Жовтобрюха. – К.: Наук. думка, 1979. – 406 с.

38. Стецко П. В., Яцкевич Л. Г. О формальной и семантической структуре частных парадигм в морфологии и словообразовании // Актуальные проблемы русского словообразования. – Ташкент: Укитувчи, 1982. – С. 74-76.

39. Straková V. Substantivni derivace (v ruštině a češtině). – Praha, 1973. – 125 с.

40. Тихонов А. Н. Проблемы составления гнездового словообразовательного словаря современного русского языка. – Самарканд, 1971. – 387 с.

41. Тышквивская Н. Я. Семантико-словообразовательная структура гнезд слов со значением чувств в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – К., 1987. – 24 с.

42. Улуханов И. С. Словообразовательная семантика в русском языке и принципы ее описания. – М., 1977. – 256 с.

43. Фердінан де Сосюр. Курс загальної лінгвістики. – К.: Основи, 1998. – 324 с.

ПЛАН ЛЕКЦІЙНИХ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Лекція 1

ВСТУП

1. Предмет, мета і завдання спецсемінару. Місце та роль спецсемінару у фаховій підготовці студентів-філологів.
2. Дериватологія (словотвір) як самостійна лінгвістична дисципліна. Зв'язок словотвору з іншими розділами мовознавства.
3. Історія розвитку українського словотвору. Становлення словотвірної термінології.

Література:

1. Актуальні проблеми українського словотвору: Зб. наук праць / За ред. В. Грещука. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 669 с.
2. Актуальні проблеми українського словотвору: Матеріали III-х наукових читань, присвячених пам'яті професора Івана Ковалика / Відп. ред. – проф. В. Грещук. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – 157 с.
3. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Своєрідність терміносистеми сучасного українського словотвору // Вісник Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Філологія. – Вип. XV–XVIII. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 641–645.
4. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Український словотвір у термінах: Словник-довідник. – Тернопіль: Джура, 2007. – 260 с.
5. Городенська К. Г., Кравченко М. В. Словотвірна структура слова (відіменні деривати). – К.: Наук. думка, 1981. – 200 с.
6. Горпинич В. О. Будова слова і словотвір. – К., 1977. – 118 с.
7. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1999. – 207 с.
8. Горпинич В. О. Теоретичні питання відтопонімного словотвору східнослов'янських мов. – К.: Наук. думка, 1973. – 168 с.
9. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія: Навч. посібник. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1998. – 190 с.
10. Гумецька Л. Л. Нарис словотворчої системи української актової мови XIV–XV ст. – К.: Вид-во АН УРСР, 1958. – 298 с.
11. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – 208 с.

12. Карпіловська Є. А. Кореневий гніздовий словник української мови: Гнізда слів з вершинами – омографічними коренями. – К.: Українська енциклопедія, 2002. – 912 с.
13. Карпіловська Є. А. Суфіксальна підсистема української літературної мови: будова та реалізація. – К.: ІЗМН, 1999. – 297 с.
14. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Шкільний словотвірний словник сучасної української мови. – К.: Наук. думка, 2005.
15. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови. – К., 1998. – 162 с.
16. Клименко Н. Ф. Система афіксального словотворення сучасної української мови. – К.: Наук. думка, 1973. – 187 с.
17. Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові. – К.: Наук. думка, 1984. – 251 с.
18. Клименко Н. Ф. Як народжується слово. – К.: Рад. школа, 1991. – 287 с.
19. Ковалик І. І. Вчення про словотвір: словотворча характеристика слова. Відношення вчення про словотвір до інших мовознавчих дисциплін. – Вип. 2. – Львів: Вид. Львів. ун-ту, 1961. – 83 с.
20. Ковалик І. І. Вчення про словотвір: словотворчі частини слова. – Вип. 1. – Львів: Вид. Львів. ун-ту, 1958. – 77 с.
21. Ковалик І. І. Дериватологія (словотвір) як самостійна лінгвістична дисципліна та її місце у системі науки про мову // Словотвір сучасної української літературної мови. – К.: Наук. думка, 1979. – С. 5-56.
22. Ковалик І. І. З методики дослідження слов'янського словотвору. – Львів: Вид. Львів. ун-ту, 1958. – 24 с.
23. Ковалик И. И. Вопросы словообразования имен существительных восточнославянских языков в сравнении с другими славянскими языками: Автореф. дисс. ... доктора филол. наук. – Львов, 1961. – 36 с.
24. Лесюк М. П. Словотвір у інтерпретації Василя Сімовича // Актуальні проблеми українського словотвору / За ред. В. Грещука. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 140-151.
25. Нарис історії українського радянського мовознавства (1918-1941). – К.: Наук. думка, 1991. – С. 71-79, 208.
26. Нелюба А. М. Явища економії в словотвірній номінації української мови. – Х., 2007. – 302 с.
27. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство: Підручник. – Львів: Світ, 1994. – 216 с.

28. Рудницький Я. Наростки -ище, -исько, -сько. — Вінніпег, 1967. — 64 с.
29. Русская грамматика: В 2 т. — Т. 1. Фонетика. Фонология. Ударение. Интонация. Словообразование. Морфология. — М.: Наука, 1980. — 783 с.
30. Сікорська З. С. Українсько-російський словотворчий словник. — К.: Освіта, 1995. — 256 с.
31. Словотвір сучасної української літературної мови. — К.: Наук. думка, 1979. — 406 с.
32. Смаль-Стоцький Р. Примітивний словотвір. — Варшава, 1929. — 200 с.
33. Соколова С. О. Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові. — К.: Наук. думка, 2003. — 285 с.
34. Сучасна українська літературна мова: Підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; За ред. А. П. Грищенка. — 3-тє вид, допов. — К.: Вища школа, 2002. — С. 227-271.

Лекція 2

ОСНОВОЦЕНТРИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВОТВОРУ

1. Аспекти дослідження словотвору.
2. І. І. Ковалик і розвиток сучасної української дериватології.
3. Основні проблеми основоцентричної дериватології.
4. Огляд наукових основоцентричних досліджень з української дериватології.
5. Внесок кафедри української мови Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника в розвиток досліджень зі словотвору.

Література:

1. Березенко В. В. Відадвербіальне словотвірне гніздо: структура, семантика, потенціал: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Запоріжжя, 1996. — 26 с.
2. Бойченко Л. М. Структурно-семантические типы аббревиатур и диапазон их деривационной активности в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. — Харьков, 1985. — 24 с.
3. Бойчук В. М. Типологія внутрішньої форми слова у десубстантивному словотворі: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Івано-Франківськ, 1997. — 18 с.

4. Брус М. П. Загальні жіночі особові номінації в українській мові XVI-XVII століть: словотвір і семантика: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Івано-Франківськ, 2001. — 20 с.
5. Василевич А. Я. Словообразовательные гнезда корней слов со значением мышления в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. — К., 1985. — 24 с.
6. Верещака В. И. Словообразовательные поля с полногласным сочетанием -оро- в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. — Ужгород, 1978. — 24 с.
7. Віняр Г. М. Словотвірні тенденції в сучасній українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Дніпропетровськ, 1992. — 16 с.
8. Возний Т. М. Словотвір дієслів в українській мові у порівнянні з російською та білоруською. — Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1981. — 188 с.
9. Голянич М. И. Словообразовательные поля корней со значением говорения в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. — К., 1979. — 24 с.
10. Грещук В. В., Бачкур Р. О., Джочка І. Ф., Пославська Н. М. Нариси з основоцентричної дериватології / За ред. Василя Грещука. — Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007. — 348 с.
11. Грещук В. В. Внесок Івана Ковалика в українське і слов'янське мовознавство // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. — Випуск XV-XVIII. — Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2007. — С. 3-11.
12. Грещук В. В. Дериватологічна концепція Івана Ковалика // Ковалик Іван. Вчення про словотвір. Вибрані праці / Упорядник та автор передмови Василь Грещук. — Івано-Франківськ—Львів : Місто НВ, 2007. — С. 6-20.
13. Грещук В. В. Іван Ковалик і розвиток сучасної української дериватології // Актуальні проблеми українського словотвору: Матеріали III-х наукових читань, присвячених пам'яті професора Івана Ковалика / Відп. ред. — проф. В. Грещук. — Івано-Франківськ: Плай, 1995. — С. 3-5.
14. Грещук В. В. Основоцентрична дериватологія: історія, стан, перспективи // Актуальні проблеми українського словотвору / За ред. В. Грещука. — Івано-Франківськ: Плай, 2002. — С. 68-78.
15. Грещук В. В. Словообразовательная и лексико-семантическая структура украинских деадъективов на -ість, -ство, -ота, -ина, -изна: Автореф. дисс. ...канд. филол. наук. — К., 1979. — 24 с.

16. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. — Івано-Франківськ: Плай, 1995. — С. 12-21.

17. Думчак І. М. Універбація в українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Івано-Франківськ, 1998. — 16 с.

18. Захлюпаная Н. М. Субстантивныя образования с суффиксом –к(а) в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. філол. наук. — Ужгород, 1984. — 20 с.

19. Карпіловська Є. А. Кореневий гніздовий словник української мови: Гнізда слів з вершинами — омографічними коренями. — К.: Укр. енциклопедія, 2002. — 912 с.

20. Кислюк Л. П. Словотвірний потенціал запозичень у сучасній українській літературній мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — К., 2000. — 17 с.

21. Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Вибрані праці / Упорядник та автор передмови Василь Грещук. — Івано-Франківськ—Львів: Місто НВ, 2007. — 404 с.

22. Ковалик І. І. Основні проблеми вчення про словотвір // Укр. мова і літ. в школі. — 1970. — № 10. — С. 22-30.

23. Ковалик І. І. Питання словотворчої омонімії і синонімії у сфері іменників слов'янських мов // Питання слов'янознавства: матеріали 1 і 2 республіканських славістичних конференцій. — Львів, 1962. — С. 5-26.

24. Ковалик І. І. Про лінгвальні категоріальні значення, їх властивості і види // Дослідження з словотвору та лексикології. — К., 1985. — С. 5-15.

25. Ковалик І. І. Про основну мовну одиницю словотвірного рівня // Укр. мовознавство. — 1976. — Вип. 4. — С. 28-32.

26. Ковалик І. І. Своєрідні особливості іменникового словотвору української мови // Граматичні та стилістичні студії з української і російської мов. — К.: Наук. думка, 1965. — С. 69-89.

27. Ковалик І. І. Словотвір іменників у сербо-лужицьких мовах. — Львів, 1964. — С. 43-44.

28. Ковалик И. И. Вопросы словообразования имен существительных восточнославянских языков в сравнении с другими славянскими языками: Автореф. дисс. ... доктора філол. наук. — К., 1961. — 36 с.

29. Ковалик И. И. Смысловая структура производного слова // Актуальные проблемы лексикологии. — Минск: Изд-во Белорус. ун-та, 1970. — С. 98-99.

30. Коржик Л. І. Структурно-семантична типологія від-прикметникових словотвірних ланцюжків у сучасній українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Івано-Франківськ, 1999. – 23 с.

31. Лесюк Н. П. Словообразовательные гнезда корней со значением движения в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – К., 1982. – 24 с.

32. Микитин О. Д. Структурно-семантична типологія словотвірних парадигм іменників у сучасній українській мові: Автореф. дисс. ... канд. філол. наук – Івано-Франківськ, 1998. – 20 с.

33. Пославська Н. М. Структура і семантика словотвірних парадигм дієслів із семою руйнування об'єкта: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Івано-Франківськ, 2006. – 20 с.

34. Тышквивская Н. Я. Семантико-словообразовательная структура гнезд слов со значением чувств в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – К., 1987. – 24 с.

Лекція 3

СЛОВОТВІРНА ПАРАДИГМА

ЯК КОМПЛЕКСНА СЛОВОТВІРНА ОДИНИЦЯ

1. Проблема визначення словотвірної парадигми. Сучасне розуміння словотвірної парадигми (О.Земська, Р.Манучарян, В.Грешук).

2. Парадигматичні відношення на морфологічному і словотвірному рівнях.

3. Основні характеристики словотвірної парадигми.

4. Поняття типової словотвірної парадигми.

Література:

1. Бачкур Р. О. Структура словотвірних парадигм іменників на позначення свійських тварин // Актуальні проблеми українського словотвору: Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 354-365.

2. Бачкур Р. О. Структура словотвірних парадигм українських назв тварин та рослин: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Івано-Франківськ, 2004. – 20 с.

3. Беркешук І. С. Дери́ваційний потенціал іменників у сучасній українській мові (назви знарядь праці, частин тіла, металів): Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Івано-Франківськ, 2007. – 20 с.

4. Бойченко Л. М. Структурно-семантические типы аббревиатур и диапазон их деривационной активности в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. — Харьков, 1985. — 24 с.
5. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір: Навч. посібник. — Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2004. — С. 124-127.
6. Валух З. О. Критерії визначення словотвірної парадигми // Система і структура східнослов'янських мов: Зб. наук. праць. — К.: Знання, 2002. — С. 70-74.
7. Валух З. О. Проблема системно-парадигматичних відношень на морфологічному і словотвірному рівнях // Актуальні проблеми українського словотвору: Зб. наук. праць. — Івано-Франківськ: Плай, 2002. — С. 151-162.
8. Валух З. О. Словотвірна парадигматика іменника в українській мові: Монографія. — Київ; Полтава: АСМІ, 2005. — 356 с.
9. Валух З. О. Типологія словотвірних парадигм іменника в українській мові: Автореф. дис. докт. філол. наук. — Київ, 2005. — 36 с.
10. Грещук В. В. Поняття словотвірної парадигми в сучасній дериватології // Мовознавство. — 1985. — № 1. — С. 21-27.
11. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. — Івано-Франківськ: Плай, 1995. — С. 12-21, 111-114.
12. Джочка І. Ф. Дериваційний потенціал дієслів конкретної фізичної дії із семантикою створення об'єкта: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. — Івано-Франківськ, 2003. — 20 с.
13. Земская Е. А. О комплексных единицах системы синхронного словообразования // Актуальные проблемы русского словообразования. — Ташкент, 1978. — С. 29-35.
14. Земская Е. А. О парадигматических отношениях в словообразовании // Русский язык. Вопросы его истории и современного состояния. Виноградовские чтения 1-8. — М., 1978. — С. 71-76.
15. Земская Е. А. Современный русский язык. Словообразование. — М.: Просвещение, 1973. — 304 с.
16. Кубрякова Е. С., Соболева П. А. О понятии парадигмы в формообразовании и словообразовании // Лингвистика и поэтика. — М.: Наука, 1979. — С. 5-23.
17. Курило О. Відвигукова лексика сучасної української літературної мови: склад і структура // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: Зб. наук. праць. — Вип. 2. — Ужгород: Вид-во Ужгород. держ. ун-ту, 2000. — С. 130-135.

18. Манучарян Р. С. Словообразовательные значения и формы в русском и армянском языках. – Ереван, 1981. – С. 216-232.
19. Микитин О. Д. Структурно-семантична типологія словотвірних парадигм іменників у сучасній українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Івано-Франківськ: Плай, 1998. – 20 с.
20. Пославська Н. М. Структура і семантика словотвірних парадигм дієслів із семою руйнування об'єкта: Автореф. дис. ...канд. філол. наук. – Івано-Франківськ, 2006. – 20 с.
21. Сегін Л. В. Структурно-семантична типологія словотвірних парадигм дієслів динамічної просторової локалізованості в українській і польській мовах: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – Донецьк, 2003. – 20 с.
22. Скварок О. А. Семантико-поняттєві передумови реалізації словотворчого потенціалу твірного слова (на матеріалі непохідних локативних іменників) // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. – Вип. V. – Івано-Франківськ, 2000. – С. 86-93.
23. Скварок О. А. Структура словотвірних парадигм іменників-назв одиниць виміру часу // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. – Вип. IV. – Івано-Франківськ, 1999. – С. 143-151.
24. Словотвір сучасної української літературної мови. – К.: Наук. думка, 1979. – С. 10.
25. Тихонов А. Н. Основные понятия русского словообразования // Тихонов А. Н. Словообразовательный словарь русского языка: В 2 т. – Т. 1. – М.: Русский язык, 1990. – С. 18-52.

Практичне заняття 1

ВСТУП

1. Предмет, мета і завдання спецсемінару. Місце та роль спецсемінару у фаховій підготовці студентів-філологів.
2. Дериватологія (словотвір) як самостійна лінгвістична дисципліна. Зв'язок словотвору з іншими розділами мовознавства.
3. І. І. Ковалик і розвиток української дериватології.
4. Розвиток словотвору на сучасному етапі.
5. Обговорення та вибір тем залікових рефератів зі спецсемінару.

Література:

Див. літературу до лекційних занять 1, 2.

Запитання:

1. Що означають терміни: словотворення, формотворення, словозміна?
2. Які з названих термінів є синонімічними: деривація, дериватологія, словотвір, словотворення? Пояснити їх значення.
3. У чому полягає зв'язок словотвору із фонетикою, фонологією, морфемологією, семасіологією, лексикологією, морфологією, синтаксисом, етимологією, стилістикою, загальним мовознавством?
4. У чому виявляється, на думку І. Ковалика, зв'язок мови, зокрема її словотвору, з історією народу? (Див. вибрані праці І. Ковалика „Вчення про словотвір” (Івано-Франківськ–Львів, 2007), с.166-169.)
5. Слово вивчається в різних розділах мовознавства. З якого погляду досліджує слово словотвір?

Завдання:

1. Законспектувати словникову статтю про І. Ковалика з енциклопедії „Українська мова” (К.: Українська енциклопедія, 2000).
2. Укласти бібліографію праць І. Ковалика. Погрупувати праці за науковими проблемами (перелік питань, які розробляв науковець у галузі словотвору, див. у лекції, статтях В. Грещука та інших науковців, опублікованих у „Віснику Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника” за 2007 р.).
3. Вибрати тему реферату з орієнтовної тематики залікових рефератів або запропонувати свою.

Практичне заняття 2

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ ЗІ СЛОВОТВОРУ

1. Вибір теми дослідження. Актуальність і новизна дослідження.
2. Опрацювання наукової літератури:
 - а) робота з каталогами;
 - б) пошук за допомогою інтернету.
3. Оформлення бібліографії.
4. Ознайомлення з відділом бібліографії та комп'ютерним залом наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Література:

1. Білоусенко П. І. Мовознавчі студії в школі. – Запоріжжя: Хортиця, 2000. – 40 с.

2. Глинський Я. М. Практикум з інформатики: Навч. посібник. 5-е вид. – Львів: Деол, 2002. – 224 с.
3. Глушик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери: Навч. посіб. для вищ. та серед спец. навч. закл. – 4-е вид., переробл. і допов. – К.: А.С.К., 2005. – С. 56-61, 129-134.
4. Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
5. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: Навч. посібник. – К.: ВЦ „Академія”, 2007. – С. 40-74.
6. Оголевець А. Як писати наукову роботи з української мови // Дивослово. – 1999. – № 9. – С. 23-26.
7. Основи наукових досліджень: Матеріали до спецкурсу для студентів філологічних спеціальностей / Упорядник Ю. Арешенков. – Кривий Ріг: КрдПІ, 1996. – 22 с.
8. Пілюшенко В. Л., Шкрабак І. В., Славенко Е. І. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення. – К.: Лібра, 2004. – 344 с.
9. Сидоренко В. К., Дмитренко П. В. Основи наукових досліджень. – К., 2000.
10. Соломенчук В. Понятный самоучитель работы в Интернете. – СПб: Питер, 2003. – 300 с.

Запитання і завдання:

1. Укласти, дотримуючись вимог, бібліографію за темою реферату.
2. Які з перерахованих у бібліографії джерел ви знайшли за допомогою інтернету?
3. Які способи подання літератури в бібліографії вам відомі?
4. Обґрунтувати письмово актуальність і новизну вашого дослідження (на основі реферату).

Практичне заняття 3 МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ ЗІ СЛОВОТВОРУ

1. Карткування матеріалу.
2. Складання плану роботи.
3. Робота над текстом.
4. Оформлення цитат, покликань.
5. Редагування тексту.

6. Особливості наукового виступу.
7. Захист наукової роботи.
8. Рецензування роботи.

Література:

1. Білоусенко П. І. Мовознавчі студії в школі. – Запоріжжя: Хортиця, 2000. – 40 с.
2. Воротіна Л. І., Воротін В. Є., Гуткевич С. О. Кандидатська дисертація: методика написання і захисту: Посібник для аспірантів і здобувачів наукового ступеня. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2003. – 76 с.
3. Глушик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери: Навч. посібник для виш. та серед спец. навч. закл. – 4-е вид., переробл. і допов. – К.: А.С.К., 2005. – С. 56-61, 129-134.
4. Еко Умберто. Як написати дипломну роботу: Гуманітарні науки / Пер. за ред. О. Глотова. – Тернопіль: Мандрівець, 2007. – 224 с.
5. Єріна А. М., Захожай В. Б., Єрін Д. Л. Методологія наукових досліджень: Навч. посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – 212 с.
6. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови: Навч. посібник. – К.: ВЦ „Академія”, 2007. – С. 40-74.
7. Пілюшенко В. Л., Шкрабак І. В., Славенко Е. І. Наукове дослідження: організація, методологія, інформаційне забезпечення. – К.: Лібра, 2004. – 344 с.
8. Різун В. В. Літературне редагування. – К.: Либідь, 1996. – 237 с.
9. Сидоренко В. К., Дмитренко П. В. Основи наукових досліджень. – К., 2000.
10. Стельмахович М. Творімо українську педагогічну науку! (Поради дисертантам) // Обрії. – 1998. – № 2. – С. 3-7.
11. Стеченко Д. М., Чмир О. С. Методологія наукових досліджень: Підручник. – К.: Знання, 2005. – 309 с.
12. Філіпенко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 208 с.
13. Шейко В. М., Кушнарєнко Я. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. – Харків, 1998.

Завдання:

1. Написати короткий конспект до кожного пункту плану (тезами).
2. Практично продемонструвати вміння: карткувати матеріал (підготувати 10 карток за темою реферату), скласти план наукової роботи (свого реферату), оформляти цитати, покликання.
3. Оформити титульну сторінку реферату зі спецсемінару.

Практичне заняття 4

ОСНОВОЦЕНТРИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВОТВОРУ

1. Аспекти дослідження словотвору.
2. Основні проблеми основоцентричної дериватології.
3. Виступи студентів за темою реферату. Обговорення та оцінка виступів.

Література:

1. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – С. 7-12.
Див. також літературу до лекційних занять.

Завдання:

1. Підготувати огляд літератури, присвяченої проблемам дериватології, за останні 5 років на основі монографій, підручників, посібників, статей у мовознавчих журналах та збірниках (одну статтю проаналізувати детально).
2. Знати авторів та назви праць, які розкривають проблеми основоцентричної дериватології (див. список літератури до лекційних занять 2 і 3).

Практичне заняття 5

СЛОВОТВІРНА ПАРАДИГМА ЯК КОМПЛЕКСНА СЛОВОТВІРНА ОДИНИЦЯ

1. Проблема визначення словотвірної парадигми.
2. Сучасне розуміння словотвірної парадигми (О. Земська, Р. Манучарян, В. Грещук).
3. Порівняльний аналіз морфологічної та словотвірної парадигм.
4. Поліфункціональність терміна „парадигма”.
5. Виступи студентів за темою реферату. Обговорення та оцінка виступів.

Література:

1. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – С. 124-127.

2. Валух З. О. Проблема системно-парадигматичних відношень на морфологічному і словотвірному рівнях // Актуальні проблеми українського словотвору: Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 151-162.

3. Валух З. О. Словотвірна парадигматика іменника в українській мові: Монографія. – Київ; Полтава: АСМІ, 2005. – С 9-90.

4. Грещук В. В. Поняття словотвірної парадигми в сучасній дериватології // Мовознавство. – 1985. – № 1. – С. 21-27.

5. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – С. 12-21.

6. Кочерган М. П. Парадигматичні відношення // Кочерган М. П. Загальне мовознавство: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих закладів освіти. – С. 120-129.

7. Романчук С. Парадигматичність в аспекті лінгвостилістики // Українська мова. – 2007. – № 2. – С. 71-76.

8. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. – К.: Видавничий центр „Академія”, 2004. – С. 55-59.

Див. також літературу до лекційних занять.

Запитання та завдання:

1. Укласти конкретні словотвірні парадигми від слів *баба, зелений, бігти* за зразком:

Твірне слово	Похідні слова, що формують словотвірну парадигму	Спосіб творення похідного слова	Словотвірне значення похідного слова
дід	дід-изн-а дід-ич дід-ок дід-усь дід-усь-о дід-унь дід-унь-о дід-ищ-е дід-иськ-о пра-дід дід-ів дід-івськ-ий дід-ува-ти	суфіксальний суфіксальний суфіксальний суфіксальний суфіксальний суфіксальний суфіксальний суфіксальний суфіксальний префіксальний суфіксальний суфіксальний суфіксальний	носії предметної ознаки носії предметної ознаки демінутивність демінутивність демінутивність демінутивність демінутивність аугментативність аугментативність віддалений ступінь споріднення присвійність загальна відносність бути тим, поводитись, як особа, названа твірним іменником

**Твірне слово до словотвірної парадигми не належить, але при укладанні словотвірної парадигми для зручності рекомендуємо подавати його в таблиці.*

*** Типи словотвірних значень детально будуть розглядатися на практичному занятті 9. Якщо виникатимуть труднощі при визначенні словотвірних значень похідних слів, можна скористатися такими науковими працями:*

1. *Словотвір сучасної української літературної мови. – К.: Наук. думка, 1979. – 406 с.*

2. *Клименко Н. Ф. Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові. – К.: Наук. думка, 1984. – 251 с.*

3. *Русская грамматика: В 2 т. – Т. 1. Фонетика. Фонология. Ударение. Интонация. Словообразование. Морфология. – М.: Наука, 1980. – 783 с.*

2. Які спільні та відмінні риси морфологічної та словотвірної парадигм?

3. З якими словотвірними одиницями і хто з науковців ототожнював словотвірну парадигму?

4. Чи належить твірне слово до словотвірної парадигми?

5. Один студент готує ґрунтовний виступ-реферат на тему: „Поліфункціональність терміна *парадигма*”.

Практичне заняття 6

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СЛОВОТВІРНОЇ ПАРАДИГМИ

1. Протяжність словотвірної парадигми.
2. Глибина словотвірної парадигми.
3. Конкретна словотвірна парадигма.
4. Типова словотвірна парадигма.
5. Прогнозувальна та системотвірна функції словотвірної парадигми.

6. Тренувальні вправи на побудову конкретних словотвірних парадигм та характеристику їх структурно-семантичних особливостей.

7. Виступи студентів за темою реферату. Обговорення та оцінка виступів.

Література:

1. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – С. 124-127.
 2. Валух З. О. Словотвірна парадигматика іменника в українській мові: Монографія. – Київ; Полтава: АСМІ, 2005. – С 31-49.
 3. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1999. – С. 133-137.
 4. Грещук В. В. Поняття словотвірної парадигми в сучасній дериватології // Мовознавство. – 1985. – № 1. – С. 21-27.
 5. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – С. 111-114.
 6. Микитин О. Д. Слова у мові живуть сім'ями // Обрії. – 1998. – № 2 (7). – С. 39-42.
- Див. також літературу до лекційних занять.

Запитання та завдання:

1. Укласти конкретні словотвірні парадигми від 10 слів однієї лексико-семантичної групи, структурного чи граматичного розряду (на вибір відповідно до теми реферату).
2. Відповідь на питання 1-3 ілюструвати прикладами з цих словотвірних парадигм.
3. Скільки похідних слів з однаковим словотвірним значенням повинно бути засвідчено в конкретних словотвірних парадигмах, щоб зарахувати цю семантичну позицію до типової словотвірної парадигми?
4. Вивести на основі побудованих вами конкретних словотвірних парадигм типову словотвірну парадигму.
5. Чому конкретну словотвірну парадигму вважають двоплановою одиницею, а типову словотвірну парадигму – одноплановою? Відповідь обґрунтувати.
6. Пояснити (на власних прикладах), у чому полягає відмінність між типовою та конкретними словотвірними парадигмами?
7. У чому полягає прогнозувальна функція словотвірної парадигми?
8. Пояснити системотвірну роль дериваційної парадигми у словотворі.

Практичне заняття 7
СЛОВОТВІРНА ПАРАДИГМА
Й ЕЛЕМЕНТАРНІ СЛОВОТВІРНІ ОДИНИЦІ

1. Загальна характеристика елементарних словотвірних одиниць.
2. Твірна основа (слово) і словотвірна парадигма. Поняття твірної бази.
3. Словотвірний формант. Типи словотвірних формантів.
4. Словотвірні афікси й словотвірна парадигма. Типи словотвірних афіксів.
5. Похідне слово як основна одиниця словотвору. Словотвірна структура похідного слова.
6. Виступи студентів за темою реферату. Обговорення та оцінка виступів.

Література:

1. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – С. 124-127.
2. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1999. – С. 14-29, 41-56, 85-92, 109-112.
3. Ковалик І. І. Вчення про словотвір // Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Вибрані праці. – Івано-Франківськ–Львів: Місто НВ, 2007. – С. 21-169.
4. Ковалик І. І. Дериватологія (словотвір) як самостійна лінгвістична дисципліна та її місце у системі науки про мову // Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Вибрані праці. – Івано-Франківськ–Львів: Місто НВ, 2007. – С. 170-235.
5. Лагута Т. Відфраземні дієслова // Актуальні проблеми українського словотвору: Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 283-292.
6. Петров О. Динаміка відфраземного словотвору // Актуальні проблеми українського словотвору: Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 275-283.
7. Полюга Л. М. Морфемний словник. – К. Рад. школа, 1983. – 464 с.
8. Полюга Л. М. Словник українських морфем. – Львів: Світ, 2001. – 448 с.

9. Сікорська З. Словотвірні частини похідного слова // Актуальні проблеми українського словотвору: Зб. наук. праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 89-97.

10. Словник афіксальних морфем української мови / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, В. С. Карпіловський, Т. І. Недозим – К., 1998. – 435 с.

11. Словотвір сучасної української літературної мови. – К.: Наук. думка, 1979. – С. 14-22.

12. Сучасна українська літературна мова: Підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; За ред. А. П. Грищенка. – 3-те вид., допов. – К.: Вища школа, 2002. – С. 236-271.

13. Тихонов А. Н. Основные понятия русского словообразования // Тихонов А. Н. Словообразовательный словарь русского языка: В 2 т. – Т. 1. – М.: Русский язык, 1990. – С. 18-52.

14. Яценко І. Т. Морфемний аналіз: Словник-довідник. – К.: Вища школа. – Т. 1. – 1980. – 356 с.; Т. 2. – 1981. – 352 с.

Запитання та завдання:

1. Зробити короткий конспект до кожного питання (див., зокрема, праці 1-7 у списку літератури).

2. Чим розрізняються елементарні та комплексні одиниці словотворення?

3. Перерахувати всі словотвірні афікси. Пояснити назву кожного афікса. Навести приклади похідних слів з кожним словотвірним афіксом.

4. Що таке афіксоїд? Навести приклади різних типів афіксоїдів.

5. Яка відмінність між словотвірним афіксом та формантом?

6. Проаналізувати твірну базу похідних слів:

1) *вода* – *водний*, *бігти* – *біг*, *зелений* – *зеленка*;

2) *внук* – *правнук*, *добре* – *предобре*, *нести* – *занести*;

3) *за Дніпром* – *задніпровський*, *над вечір* – *надвечір'я*, *при березі* – *прибережний*;

4) *лагідний* – *лагідніший* – *лагіднішати*, *переселений* – *переселенці*;

5) *карі очі* – *кароокій*, *мобільний телефон* – *мобілка*;

6) *збитися з пантелику* – *спантеличитися*, *бити чолом* – *чоломкатися*, *ставати дибки* – *здибитися*;

7) *Приший кобилі хвіст*; *Не їж мак* – *Пришийкобиліхвіст*, *Неїжмак* (прізвища).

7. Проаналізувати словотвірну структуру похідних слів. Визначити й охарактеризувати твірну основу та словотвірні засоби, з допомогою яких утворені слова: *переддень, аморальний, автомашина, вчорашній, охати, каркати, підписання, богомільність, лінгвоцид, закид, зелень, п'ятий, маркіза, князівна, княжий, відмова, спатоньки, їсточки, сочинський, білозубий, полезахисний, митися, кусатися, котрийсь, кудись, хто-небудь, куди-будь, десь-то, безмежний, безголосий, зглянутися, понизити, по-вашому, перелісок, учительська (прикм.), учительська (ім.), лежачи (присл.), жах! (вигук), місто-герой, філфак, БЮТ, медсестра, „Київ” (ресторан).*

8. Охарактеризувати словотвірні засоби, з допомогою яких утворені похідні в аналізованих вами словотвірних парадигмах, за типом афікса, значенням (яке словотвірне значення виражається з їх допомогою), продуктивністю.

Практичне заняття 8

СЛОВОТВІРНА МОТИВАЦІЯ

1. Суть словотвірної мотивації (похідності).
2. Визначення напрямку мотивації. Критерій Г. Винокура. Ознаки похідності.
3. Особливості семантичної мотивації:
 - а) мотивація однозначними та багатозначними твірними словами;
 - б) метафорична мотивація;
 - в) фразеологічність (ідіоматичність) семантики;
 - г) множинність словотвірної мотивації.
4. Різновиди семантичних відношень (транспозиційні, мутаційні, еквівалентні, модифікаційні).
5. Розходження семантичної та структурної мотивацій.
6. Взаємна мотивація.
7. Словотвірна мотивація при декореляції та редеривації.
8. Виступи студентів за темою реферату. Обговорення та оцінка виступів.

Література:

1. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – С. 105-108.

2. Винокур Г. О. Заметки по русскому словообразованию // Винокур Г. О. Избранные труды по русскому языку. – М., 1959. – С. 420-439.
3. Городенська К. Г., Кравченко М. В. Словотвірна структура слова. – К.: Наук. думка, 1981. – С. 21-108.
4. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфологія: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1999. – С. 92-100.
5. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – С. 21-27.
6. Каспришин З. Е. Множественность словообразовательной мотивации в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – К., 1989. – 23 с.
7. Ковалик І. І. Основні проблеми вчення про словотвір // Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Вибрані праці. – Івано-Франківськ–Львів: Місто НВ, 2007. – С. 236-260.
8. Проблемы лексической и словообразовательной мотивации в русском языке: Сб. статей. – Барнаул, 1986.
9. Рихтер Г. И. Обратное словообразование в русском языке // Проблемы словообразования русского и украинского языков: Сб. статей. – Киев-Донецк: Высшая школа, 1976. – С. 110-122.
10. Сікорська З. С. Словотвірна структура похідних слів з різною формально-семантичною відносністю // Словотвірна семантика східнослов'янських мов. – К., 1983. – С. 35-46.
11. Тихонов А. Н. Основные понятия русского словообразования // Тихонов А. Н. Словообразовательный словарь русского языка: В 2 т. – Т. 1. – М.: Русский язык, 1990. – С. 18-52.
12. Топіха В. А. Множинність словотвірної мотивації дієслів у сучасній українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 1998. – 17 с.
13. Цыганенко Г. П. Связанные основы и отношения „взаимной мотивации” в словообразовании // Проблемы словообразования русского и украинского языков: Сб. статей. – Киев-Донецк: Высшая школа, 1976. – С. 61-72.

Запитання та завдання:

1. Визначити твірну основу, вказати спосіб творення слів: *читання, згадка, боротьба, робота, битва, метушня, гордість, широчінь, новина, жовтизна, доброта, хитрощі, друкар, співак, бігун, скрипаль, школяр, бандурист, комашня, волоссячко, соковитий, тупити, сивіти, добрішати,*

глухнути, зрошувальний, щогодинний, вчорашній, учителювати, рачкувати, гейкати, мужньо; запрацювати, надмічний, нецікавий, премудрий, антиотрута, архієпископ, экс-президент, підтип, прадід, забагато, деякий, дотепер; одвірок, безстрашний, збагатити, обезболити, побренькувати, співрозмовник, підсвічник; миритися, веселитися, зеленітися; листуватися, куматися; розспіватися, начитатися.

2. Визначити твірну основу дериватів, пояснити особливості мотиваційних відношень: *грішник, маковик, бородач, картонка, післяобідній, нерівність, безвідповідальність, необережно, безвідповідально, передопераційний, позастудійний, розвеселитися; по-батьківськи, по-весняному, ялинці, мазепинці; атакувати, сум, опортуніст, компенсація; фляжка, робітник, звіролов, риболов.*

3. Чи існує семантичний зв'язок між словами у парах: а) з погляду синхронії; б) з погляду діахронії?

Сорок – сорочка, відати – відьма, бори – борода, голуб – голубий, десять – декан, діло – неділя, нурити – понурий, рука – обруч, рать – соратник, стіл – столиця, серце – сердитись, ум – уміти.
Скористайтесь такими словниками:

1. Етимологічний словник української мови: У 7 тт. – К.: Наук. думка, 1982-2003. – Т. I-V.

2. Фасмер М. Этимологический словарь русского языка. – М., 1964-1973. – Т. I-IV.

3. Цыганенко Г. П. Этимологический словарь русского языка. – К.: Рад. школа, 1970. – 598 с.

Практичне заняття 9 СЛОВОТВІРНЕ ЗНАЧЕННЯ ЯК ВИРАЖЕННЯ МОТИВАЦІЙНИХ ВІДНОШЕНЬ

1. Словотвірне значення та його місце в смисловій структурі слова (за І. Коваликом).

2. Проблема визначення словотвірного значення.

3. Словотвірні та лексико-словотвірні значення.

4. Типи словотвірних значень (мутаційні, модифікаційні, транспозиційні, синтагматичні).

5. Лексичні та синтаксичні деривати.

6. Засоби реалізації словотвірних значень.

7. Виступи за темою реферату. Обговорення та оцінка виступів.

Література:

1. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – С. 108-114.
2. Валюх З. О. Словотвірна парадигматика іменника в українській мові: Монографія. – Київ; Полтава: АСМІ, 2005. – С 91-307.
3. Городенська К. Г. Реалізація семантичного потенціалу дієслів у синтаксичних дериватах // Словотвірна семантика східнослов'янських мов. – К.: Наук. думка, 1983. – С. 102-113.
4. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1999. – С. 102-104.
5. Грещук В. В. Деякі теоретичні питання словотвірного значення // Мовознавство. – 1991. – № 3. – С. 34-41.
6. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – С. 28-110.
7. Ковалик І. І. Дериватологія (словотвір) як самостійна лінгвістична дисципліна та її місце у системі науки про мову // Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Вибрані праці. – Івано-Франківськ–Львів: Місто НВ, 2007. – С. 170-235.
8. Курилович Е. Р. Деривация лексическая и деривация синтаксическая // Курилович Е. Р. Очерки по лингвистике. – М., 1969. – С. 57-70.
9. Русская грамматика: В 2-х тт. – Т. 1. Фонетика. Фонология. Ударение. Интонация. Словообразование. Морфология. – М.: Наука, 1980. – 783 с.
10. Словотвір сучасної української літературної мови. – К.: Наук. думка, 1979. – С. 38-40, 57-312.
11. Циганенко Г. П. Словотвірне значення як категорія дериватології // Словотвірна семантика східнослов'янських мов. – К.: Наук. думка, 1983. – С. 15-21.

Запитання та завдання:

1. За академічним словотвором вписати, які словотвірні значення властиві відіменниковим (для студентів I варіанту), віддієслівним (II варіант) та відприкметниковим (III варіант) дериватам.
2. Визначити словотвірне значення похідних (у кожному рядку деривати виражають однакове словотвірне значення):
 - а) *творець, співець, продавець, орач, перекладач, гнобитель, пекар, друкар;*

б) довбання, благання, терпіння, збереження, вишивання, бренькіт, гуркіт, біг;

в) кожушище, ножище, вовчисько, дівчисько, панисько, дідуган, злодюга, німчура;

г) багач, дурень, товстун, здоровило, малюк, чистюля, жовток, нахаба;

г) делегатка, страйкарка, приятелька, голубка, тигриця, зайчиха, принцеса, лікарша;

д) прадід, прабаба, правнук, правнучка, прамати, прабатько, прародич;

е) обезголювати, обезволіти, обезводіти, збезсиліти, збезлііти, знесиліти;

є) лісоруб, водовоз, свободолюб, смолокур, виночерпій, богомолець.

До якого типу належить кожне словотвірне значення? Поділити похідні на дві групи: лексичні та синтаксичні деривати.

3. Вказати засоби вираження словотвірних значень у похідних словах з попереднього завдання. Яким способом і від слів якої частиномовної належності утворені похідні?

4. Згрупувати похідні за словотвірними значеннями. Визначити словотвірне значення і його тип: мутаційне, модифікаційне, транспозиційне, синтагматичне.

Рясно, невеселий, коник, комірець, вишняк, зброяр, пасічник, квіточка, небало, гаряче, комашня, аморальний, неприємний, братія, жінва, водиця, казкар, добре, лісник, асемантичний, солодко, дідусь, лялькар, козацтво, нечемний.

Практичне заняття 10

СЛОВОТВІРНА ПАРАДИГМА

ТА КОМПЛЕКСНІ СЛОВОТВІРНІ ОДИНИЦІ

1. Словотвірна пара.
2. Словотвірний ланцюжок.
3. Словотвірне гніздо.
4. Виступи за темою рефератів. Обговорення та оцінка виступів.

Література:

1. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – С. 103-105, 114-108, 122-124, 127-130.

2. Горпинич В. О. Будова слова і словотвір. — К.: Рад. школа, 1977. — С. 98-116.

3. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія: Навч. посібник. — К.: Вища школа, 1999. — С. 100-102.

4. Грещук В. В. Поняття словотвірної парадигми в сучасній дериватології // Мовознавство. — 1985. — № 1. — С. 21-27.

5. Дідух Н. Структура словотвірних гнізд з вершинами *високий-низький* // Актуальні проблеми українського словотвору / За ред. В. Грещука. — Івано-Франківськ: Плай, 2002. — С. 322-328.

6. Карпіловська Є. А. Кореневий гніздовий словник української мови: Гнізда слів з вершинами — омографічними коренями. — К.: Укр. енциклопедія, 2002. — 912 с.

7. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А., Кислюк Л. П. Шкільний словотвірний словник сучасної української мови. — К.: Наук. думка, 2005.

8. Ковалик І. І. Семантична функція кореня в словотвірному гнізді // Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Вибрані твори. — Івано-Франківськ—Львів: Місто НВ, 2007. — С. 326-346.

9. Коржик Л. І. Структура і семантика відприкметникових словотвірних ланцюжків української мови // Актуальні проблеми українського словотвору / За ред. В. Грещука. — Івано-Франківськ: Плай, 2002. — С. 312-322.

10. Лесюк М. П. Дослідження словотвору на рівні словотвірних гнізд // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. — Випуск XV-XVIII. — Івано-Франківськ, 2007. — С. 212-215.

11. Сікорська З. С. Українсько-російський словотворчий словник. — К.: Освіта, 1995. — 256 с.

12. Словотвір сучасної української літературної мови. — К.: Наук. думка, 1979. — С. 10-12, 34-36.

13. Тихонов А. Н. Основные понятия русского словообразования // Тихонов А. Н. Словообразовательный словарь русского языка: В 2 т. — Т. 1. — М., 1990. — С. 18-52.

14. Шепель Ю. О. Про словотвірний потенціал твірних усередині словотвірного гнізда // Мовознавство. — 1986. — № 3. — С. 17-22.

Див. також літературу до лекційних занять.

Запитання та завдання:

1. Побудувати гнізда з вершинами *глухий, ліс* (для I варіанту), *кавун, годувати* (для II варіанту), *йод, косити* (для III варіанту).

2. У гніздах уміти визначати ступені словотворення, знаходити словотвірні парадигми та словотвірні ланцюжки, характеризувати словотвірні значення похідних та засоби їх вираження, спосіб творення дериватів.

3. У чому полягає взаємозв'язок словотвірної парадигми та названих комплексних словотвірних одиниць?

4. Порівняти спільні та відмінні риси: а) словотвірної парадигми і словотвірного ланцюжка, б) словотвірної парадигми і словотвірного гнізда, в) словотвірного ланцюжка і словотвірного гнізда.

5. Які ознаки є спільними для словотвірної парадигми, словотвірного ланцюжка та словотвірного гнізда?

Практичне заняття 11

СЛОВОТВІРНА ПАРАДИГМА

Ї ОСНОВНІ СЛОВОТВІРНІ ПОНЯТТЯ

1. Словотвірний тип.
2. Словотвірний розряд.
3. Словотвірна категорія.
4. Словотвірна модель.
5. Спосіб словотворення. Класифікація способів словотворення.
6. Виступи за темою рефератів. Обговорення та оцінка виступів.

Література:

1. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір: Навч. посібник. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – С. 131-175.

2. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Морфонологія: Навч. посібник. – К.: Вища школа, 1999. – С. 106, 112-131.

3. Каптур Г. Семантичний спосіб творення абстрактних іменників // Актуальні проблеми українського словотвору / За ред. В. Грещука. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 245-254.

4. Карпенко Ю. О. Синхронічна сутність лексико-семантичного способу словотвору // Мовознавство. – 1992. – № 4. – С. 3-6.

5. Ковалик І. І. Дериватологія (словотвір) як самостійна лінгвістична дисципліна та її місце у системі науки про мову //

Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Вибрані праці. – Івано-Франківськ–Львів: Місто НВ, 2007. – С. 170-235.

6. Ковалик І. І. Про деякі питання слов'янського словотвору // Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Вибрані праці. – Івано-Франківськ–Львів: Місто НВ, 2007. – С. 261-287.

7. Невідомська Л. М. Ще раз про сутність лексико-семантичної деривації // Актуальні проблеми українського словотвору / За ред. В. Грещука. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 105-117.

8. Нелюба А. Про „словотвірний” статус аббревіатур // Актуальні проблеми українського словотвору / За ред. В. Грещука. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 131-140.

9. Словотвір сучасної української літературної мови. – К.: Наук. думка, 1979. – С. 26-34, 36-38.

10. Сучасна українська літературна мова: Підручник / Грищенко А. П., Мацько Л. І., Плющ М. Я. та ін.; За ред. А. П. Грищенка. – 3-тє вид., допов. – К.: Вища школа, 2002. – С. 240-245.

11. Тихонов А. Н. Основные понятия русского словообразования // Тихонов А. Н. Словообразовательный словарь русского языка: В 2 т. – Т. 1. – М.: Русский язык, 1990. – С. 18-52.

12. Шевчук О. С. Способи словотвору в сучасній українській мові. – Донецьк, 1990.

Запитання та завдання:

1. У чому полягає взаємозв'язок словотвірної парадигми та словотвірних понять, названих у плані практичного заняття?

2. У яких ієрархічних зв'язках перебувають такі словотвірні поняття: словотвірний тип, словотвірна категорія, словотвірний розряд? (Див. працю І. Ковалика „Про деякі питання слов'янського словотвору”.)

3. Деякі науковці зараховують словотвірний тип, словотвірну модель та спосіб словотворення до комплексних одиниць словотворення? Чи є підстави, на вашу думку, так вважати?

4. Назвати різні класифікації способів словотворення (див., зокрема, навчальний посібник В. Горпинича, праці І. Ковалика). Відповідь проілюструвати прикладами (підготувати письмово).

5. Визначити спосіб творення похідних у словотвірних парадигмах, які ви аналізуєте в рефератах.

Практичне заняття 12

СЕМАНТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ В МЕЖАХ СЛОВОВІРНОЇ ПАРАДИГМИ

1. Словотвірні синоніми.
2. Словотвірні антоніми.
3. Словотвірні омоніми.
4. Захист рефератів. Обговорення та оцінка виступів.

Література:

1. Бачкур Р. О. Демінутивно-аугментативний словотвір іменників на позначення тварин і рослин та проблема словотвірної синонімії // Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія. – Випуск ІХ-Х (2004-2005 рр.). – Івано-Франківськ: Плай, 2005. – С. 344-351.
2. Вербовська І. Т. Словотвірна синонімія у структурно-системній організації словотвору // Актуальні проблеми українського словотвору / За ред. В. Грещука. – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – С. 162-172.
3. Городенська К. Г. Словотвірна синонімія // Актуальні проблеми українського словотвору: Матеріали ІІІ-х наукових читань, присвячених пам'яті професора Івана Ковалика. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – С. 11-12.
4. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – С. 149-164.
5. Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Вибрані праці / Упорядник та автор передмови Василь Грещук. – Івано-Франківськ–Львів: Місто НВ, 2007. – С. 288-313.
6. Ковалик І. І. Питання словотворчої омонімії і синонімії у сфері іменників слов'янських мов // Питання слов'янознавства: матеріали 1 і 2 республіканських славістичних конференцій. – Львів, 1962. – С. 24-26.
7. Куцак Г. М. Основні вияви словотвірної омонімії: Автореф. дис. ... канд. філол. наук. – К., 2000. – 18 с.
8. Ощипко І. Словотвірна синонімія українських прислівників // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. – Випуск XV-XVIII. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 216-219.
9. Роднина Л. А. Словообразовательная синонимика имен существительных в современном украинском языке: Автореф. дисс. ... канд. филол. наук. – К., 1970. – 24 с.

10. Соболева П. А. Словообразовательная полисемия и омонимия. – М.: Наука, 1980. – 295 с.

11. Соина Г. И. К отношениям внутри компонентов и между компонентами словообразовательной парадигмы // Парадигматические и синтагматические отношения в лексике и фразеологии: Межвуз. сб. науч. трудов. – Ростов-на-Дону, 1981. – С. 11-17.

12. Тихонов А. Н. Основные понятия русского словообразования // Тихонов А. Н. Словообразовательный словарь русского языка: В 2 т. – Т. 1. – М.: Русский язык, 1990. – С. 31-36.

13. Ципердюк О. Д. До проблеми словотвірної синонімії // Вісник Прикарпатського університету. Філологія. – Випуск XV-XVIII. – Івано-Франківськ, 2007. – С. 251-254.

Запитання та завдання:

1. Законспектувати визначення словотвірних синонімів, антонімів, омонімів (за О. Тихоновим та І. Коваликом). (Див. також працю І. Вербовської).

2. Навести приклади словотвірних синонімів, омонімів та антонімів.

3. Проаналізувати семантичні відношення між похідними в словотвірних парадигмах (на основі вашого реферату).

4. Чи завжди словотвірні синоніми є одночасно й лексичними синонімами? Відповідь обґрунтувати.

5. Поділити деривати на такі групи: а) словотвірні синоніми; б) словотвірні антоніми; в) словотвірні омоніми.

Зайти, заплести, смоляр, білизна, читальня, рибалка, висота, доля, український, росомір, смолвар, йодний, одеколонний, риболов, сльозавий, височінь, тишко, вийти, багач, розплести, багатій, недоля, білизна (абстр.), багатий, сивко, смолокур, сиваш, читалка, одеколонний, антиукраїнський, сивець, світлиця, гребінець, мудрець, цариця, росограф, сивий, йодистий, сльозистий, тихоня.

Практичне заняття 13

РЕАЛІЗАЦІЯ СЛОВОТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТВІРНИМИ СЛОВАМИ

1. Мовні (лінгвальні) фактори, які впливають на словотворчий потенціал твірного слова.

2. Позамовні (екстралінгвальні) чинники словотворчої спроможності твірних слів.
3. Поняття валентності.
4. Захист рефератів. Обговорення та оцінка виступів.

Література:

1. Бачкур Р. О. Структура словотвірних парадигм українських назв тварин та рослин: Дис. ... канд. філол. наук. – Івано-Франківськ, 2004. – С. 140-149, 149-178.
2. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. – Івано-Франківськ: Плай, 1995. – С. 8-12.
3. Степанова М. Д. Проблема валентности в современной лингвистике // Иностраный язык в школе. – 1973. – № 6. – С. 12-22.
4. Степанова М. Д., Хельбиг Г. Части речи и проблема валентности в современном немецком языке. – М., 1978. – 327 с.
5. Кочерган М. П. Слово і контекст. – Львів, 1980. – 182 с.

Запитання та завдання:

1. Перерахувати мовні та позамовні чинники, які визначають дериваційну поведінку твірних (на основі праць В. Грещука та Р. Бачкура).
2. Які з факторів здебільшого підвищують, а які – знижують словотворчу активність слів?
3. Чим лексична валентність відрізняється від синтаксичної?
4. Проаналізувати, які чинники (мовні та позамовні) вплинули на те, що в аналізованих вами конкретних словотвірних парадигмах (див. реферат) представлені не всі семантичні позиції типової словотвірної парадигми.

КОНТРОЛЬНА РОБОТА

Варіант 1

1. Дериwатологія (словотвір) як самостійна лінгвістична дисципліна. Зв'язок словотвору з іншими розділами мовознавства, зокрема морфологією та лексикологією.

2. Суть словотвірної мотивації. Визначення напрямку мотивації. Критерій Г. Винокура.

3. Побудувати словотвірну парадигму іменника **книга**. Проаналізувати спосіб творення похідних, словотвірні засоби, визначити словотвірні значення десубстантивів та тип деривації.

4. Пояснити значення термінів: словотвірне гніздо, глибина словотвірної парадигми, постфікс, препозиціоналізація, мутація. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 2

1. Основні проблеми основоцентричної дериватології.

2. Множинність словотвірної мотивації. Розходження семантичної та структурної мотивацій.

3. Побудувати словотвірну парадигму іменника **сонце**. Проаналізувати спосіб творення похідних, словотвірні засоби, визначити словотвірні значення десубстантивів та тип деривації.

4. Пояснити значення термінів: словотвірний ланцюжок, протяжність словотвірної парадигми, конверсія, конфікс, лексичні деривати. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 3

1. Розвиток словотвору на сучасному етапі. Огляд наукової літератури з проблем дериватології.

2. Словотвірний ланцюжок. Словотвірна парадигма та словотвірний ланцюжок.

3. Побудувати словотвірну парадигму прикметника **зелений**. Проаналізувати спосіб творення похідних, словотвірні засоби, визначити словотвірні значення деад'єктивів та тип деривації.

4. Пояснити значення термінів: лексико-семантичний спосіб

словотворення, інтерфікс, елементарні словотвірні одиниця, девербатив, синтаксичні деривати. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 4

1. Внесок І. І. Ковалика в розвиток української дериватології.
2. Словотвірне гніздо. Словотвірне гніздо та словотвірна парадигма.
3. Побудувати словотвірну парадигму прикметника **новий**. Проаналізувати спосіб творення похідних, словотвірні засоби, визначити словотвірні значення деад'єктивів та тип деривації.
4. Пояснити значення термінів: типова словотвірна парадигма, валентність, зв'язаний корінь, okazіonalіzmi, модифікація. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 5

1. Аспекти дослідження словотвору.
2. Способи словотворення і словотвірна парадигма.
3. Побудувати словотвірну парадигму дієслова **бігти**. Проаналізувати спосіб творення похідних, словотвірні засоби, визначити словотвірні значення девербативів та тип деривації.
4. Пояснити значення термінів: конкретна словотвірна парадигма, нульовий афікс, основоцентрична дериватологія, семантична деривація, спрощення (у морфемній структурі слова). Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 6

1. Проблема визначення і сучасне розуміння словотвірної парадигми (О. Земська, Р. Манучарян, В. Грещук). Поліфункціональність терміна „парадигма”.
2. Словотвірні синоніми, антоніми та омоніми.
3. Побудувати словотвірну парадигму дієслова **читати**. Проаналізувати спосіб творення похідних, словотвірні засоби, визначити словотвірні значення девербативів та тип деривації.
4. Пояснити значення термінів: словотворчий засіб, транспозиція,

твірна основа, редеривація, полімотивація. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 7

1. Поняття типової словотвірної парадигми. Прогнозувальна функція словотвірної парадигми.

2. Мовні (лінгвальні) фактори, які впливають на словотворчий потенціал твірного слова.

3. Побудувати словотвірну парадигму числівника **п'ять**. Проаналізувати спосіб творення похідних, словотвірні засоби, визначити словотвірні значення відчислівникових дериватів та тип деривації.

4. Пояснити значення термінів: неморфологічні способи словотворення, корінь, блок словотвірної парадигми, комплексні словотвірні одиниці, деривація. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 8

1. Основні характеристики словотвірної парадигми. Протяжність і глибина словотвірної парадигми. Структурування словотвірної парадигми.

2. Позамовні (екстралінгвальні) чинники словотворчої спроможності твірних слів.

3. Побудувати словотвірну парадигму займенника **свій**. Проаналізувати спосіб творення похідних, словотвірні засоби, визначити словотвірні значення відзайменникових дериватів та тип деривації.

4. Пояснити значення термінів: абрєвіатура, дериватема, історична дериватологія, мотивоване слово, десубстантив. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 9

1. Словотвірне значення та його місце у смисловій структурі слова (за І. Коваликом). Проблема визначення словотвірного значення.

2. Поняття валентності. Валентність твірних і їх словотворчий потенціал.

3. Побудувати словотвірне гніздо з вершиною **кохати**. Проаналізувати словотвірні парадигми та словотвірні ланцюжки в межах гнізда.

4. Пояснити значення термінів: прономіналізація, похідна основа, префіксоїд, семантична позиція словотвірної парадигми, словотвірна пара. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 10

1. Типи словотвірних значень (мутаційні, модифікаційні, транспозиційні, синтагматичні).

2. Твірна основа (слово) і словотвірна парадигма. Похідне слово як основна одиниця словотвору.

3. Побудувати словотвірне гніздо з вершиною **добрий**. Проаналізувати словотвірні парадигми та словотвірні ланцюжки в межах гнізда.

4. Пояснити значення термінів: словотвірний тип, флективний спосіб словотворення, інтер'єктивізація, розходження структурної і семантичної словотвірної мотивації. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 11

1. Словотвірна і морфологічна парадигми: порівняльний аналіз.

2. Історія вивчення українського словотвору в іменах.

3. Побудувати фрагмент словотвірного гнізда з вершиною **Бог**. Проаналізувати словотвірні парадигми та словотвірні ланцюжки в межах гнізда.

4. Пояснити значення термінів: словотвірні синоніми, словотворення, фузія, нарощений афікс, редуплікація. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 12

1. Поняття парадигми в синтаксисі, лексикології, стилістиці, фонетиці.

2. Взаємозв'язок словотвірної та лексичної синонімії.

3. Побудувати словотвірне гніздо з вершиною **чорний**. Проаналізувати словотвірні парадигми та словотвірні ланцюжки в межах гнізда.

4. Пояснити значення термінів: синхронний словотвір, безафіксне словотворення, словотвірна категорія, адвербіалізація, аглютинація. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 13

1. Актуальні проблеми сучасної дериватології (на основі монографічних досліджень та збірників наукових статей).

2. Загальна характеристика елементарних словотвірних одиниць. Словотвірні афікси і словотвірна парадигма.

3. Побудувати словотвірне гніздо з вершиною **сестра**. Проаналізувати словотвірні парадигми та словотвірні ланцюжки в межах гнізда.

4. Пояснити значення термінів: циркумфікс, субстантивация, словотворчий формант, дериваційне значення, синтагматика. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 14

1. Поняття твірної бази.

2. Особливості семантичної словотвірної мотивації. Мотивація однозначними та багатозначними твірними словами.

3. Побудувати словотвірне гніздо з вершиною **кар** (звуконасл.). Проаналізувати словотвірні парадигми та словотвірні ланцюжки в межах гнізда.

4. Пояснити значення термінів: редеривація, словотворча продуктивність, неморфологічні способи словотворення, партикуляція, афіксоїди. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 15

1. Особливості семантичної словотвірної мотивації. Метафорична мотивація. Фразеологічність (ідіоматичність) семантики.

2. Спосіб словотворення. Класифікація способів словотворення.

3. Побудувати словотвірне гніздо з вершиною **білий**. Проаналізувати словотвірні парадигми та словотвірні ланцюжки в межах гнізда.

4. Пояснити значення термінів: мотиваційні відношення у словотворі, нумералізація, okazіоналізми, варіанти морфеми, твірна основа. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 16

1. Особливості семантичної словотвірної мотивації. Взаємна мотивація. Словотвірна мотивація при декореляції та редеривації.

2. Засоби реалізації словотвірних значень.

3. Побудувати словотвірну парадигму іменника **сила**. Проаналізувати спосіб творення похідних, словотвірні засоби, визначити словотвірні значення десубстантивів та тип деривації.

4. Пояснити значення термінів: деад'єктив, вербалізація, конкретна словотвірна парадигма, спільноосновні деривати, суфіксація. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 17

1. Словотвірні та лексико-словотвірні значення (на прикладі відіменникових похідних).

2. Словотвірна парадигма та основні словотвірні поняття. Словотвірний тип.

3. Побудувати словотвірну парадигму числівника **три**. Проаналізувати спосіб творення похідних, словотвірні засоби, визначити словотвірні значення відчислівникових похідних та тип деривації.

4. Пояснити значення термінів: аглютинат, аломорф, вивідне слово, семантична позиція словотвірної парадигми, префіксація. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 18

1. Різновиди семантичних відношень між твірною та похідною основами: мутаційні, модикаційні, транспозиційні, еквівалентні.

2. Словотвірна парадигма та основні словотвірні поняття. Словотвірний розряд. Словотвірна категорія.

3. Побудувати словотвірну парадигму іменника **вовк**. Проаналізувати спосіб творення похідних, словотвірні засоби, визначити словотвірні значення десубстантивів та тип деривації.

4. Пояснити значення термінів: вільний корінь, елізія, типова словотвірна парадигма, префіксоїд, препозиціоналізація. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 19

1. Комплексні одиниці словотворення. Загальна характеристика.

2. Словотвірна парадигма та основні словотвірні поняття. Словотвірна модель.

3. Побудувати словотвірну парадигму прикметника **малий**. Проаналізувати спосіб творення похідних, словотвірні засоби, визначити словотвірні значення деад'єктивів та тип деривації.

4. Пояснити значення термінів: словотвірна категорія, морфологічні явища, імпліцитне значення, інфікс, корінь. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

Варіант 20

1. Дериватологічні дослідження викладачів кафедри української мови Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

2. Лексичні та синтаксичні деривати.

3. Побудувати словотвірну парадигму дієслова **йти**. Проаналізувати спосіб творення похідних, словотвірні засоби, визначити словотвірні значення девербативів та тип деривації.

4. Пояснити значення термінів: інтерфіксація, конверсія, непохідна основа, словотвірне гніздо, словотвірна система. Відповідь проілюструвати, де можливо, прикладами.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ

1. Хто є автором праці „Вчення про словотвір” (Львів: Вид. Льв. ун-ту, 1961)?
 - А. Горпинич В. О.
 - Б. Ковалик І. І.
 - В. Возний Т. М.
 - Г. Захлюпана Н. М.

2. Коли надрукований „Словотвір сучасної української літературної мови” (К.: Наук. думка)?
 - А. 1971 р.
 - Б. 1977 р.
 - В. 1979 р.
 - Г. 1981 р.

3. Хто є автором монографії „Словотворча структура і семантика складних слів у сучасній українській мові” (К.: Наук. думка, 1984)?
 - А. Карпіловська Є. А.
 - Б. Ковалик І. І.
 - В. Клименко Н. Ф.
 - Г. Городенська К. Г.

4. Хто є автором монографії „Український відприкметниковий словотвір” (Івано-Франківськ: Плай, 1995)?
 - А. Ковалик І. І.
 - Б. Грешук В. В.
 - В. Горпинич В. О.
 - Г. Грищенко А. П.

5. Хто є автором монографії „Словотвірна парадигматика іменника в українській мові” (Київ-Полтава: АСМІ, 2005)?
 - А. Валюх З. О.
 - Б. Грешук В. В.
 - В. Ковалик І. І.
 - Г. Голянич М. І.

6. Хто є авторами колективної праці „Нариси з основоцентричної дериватології” (Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007)?
 - А. Бачкур Р. О.

- Б. Беркешук І. С.
- В. Валюх З. О.
- Г. Грещук В. В.
- Г. Джочка І. Ф.
- Д. Микитин О. Д.
- Е. Пославська Н. М.

7. Хто є автором монографії „Теоретичні питання відтопонімного словотвору східнослов'янських мов” (К.: Наук. думка, 1973)?

- А. Горпинич В. О.
- Б. Гумецька Л. Л.
- В. Карпіловська Є. А.
- Г. Ковалик І. І.

8. Хто є автором монографії „Нарис словотворчої системи української актової мови XIV-XV с.” (К.: Вид-во АН УРСР, 1958)?

- А. Брус М. П.
- Б. Гумецька Л. Л.
- В. Карпіловська Є. А.
- Г. Клименко Н. Ф.

9. Хто є автором монографії „Словотвір дієслів в українській мові у порівнянні з російською та білоруською” (Львів: Вид-во Львів. ун-ту, 1981)?

- А. Возний Т. М.
- Б. Городенська К. Г.
- В. Лесюк М. П.
- Г. Соколова С. О.

10. Хто є автором монографії „Префіксальний словотвір дієслів у сучасній українській мові” (К.: Наук. думка, 2003)?

- А. Возний Т. М.
- Б. Городенська К. Г.
- В. Карпіловська Є. А.
- Г. Соколова С. О.

11. Хто є автором монографії „Суфіксальна підсистема української літературної мови: будова та реалізація” (К.: ІЗМН, 1999)?

- А. Возний Т. М.
- Б. Городенська К. Г.

В. Карпіловська Є. А.
Г. Соколова С. О.

12. Хто є автором праці „Українська словотвірна дериватологія” (Дніпропетровськ, 1998)?

А. Горпинич В. О.
Б. Грищенко А. П.
В. Грещук В. В.
Г. Клименко Н. Ф.

13. Хто є авторами праці „Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови” (К.: Наук. думка, 1998)?

А. Городенська К. Г.
Б. Карпіловська Є. А.
В. Кислюк Л. П.
Г. Клименко Н. Ф.
Г. Нелюба А. М.
Д. Сікорська З. С.

14. Хто є автором монографічного дослідження „Явища економії в словотвірній номінації української мови (Х., 2007)?

А. Віняр Г. М.
Б. Вакарюк Л. О.
В. Нелюба А. М.
Г. Сікорська З. С.

15. Хто є укладачем „Кореневого гніздового словника української мови: Гнізда слів з вершинами – омографічними коренями” (К.: Укр. енциклопедія, 2002)?

А. Карпіловська Є. А.
Б. Кислюк Л. П.
В. Клименко Н. Ф.
Г. Тихонов О. Н.

16. Хто є укладачами „Шкільного словотвірного словника сучасної української мови” (К.: Наук. думка, 2005)?

А. Городенська К. Г.
Б. Горпинич В. О.
В. Карпіловська Є. А.
Г. Кислюк Л. П.

Г. Клименко Н. Ф.
Д. Тихонов О. Н.

17. Автором якого дослідження є Р. Смаль-Стоцький?

- А. „3 методики дослідження слов'янського словотвору” (Львів, 1958).
- Б. „Наростки -ище, -исько, -сько” (Вінніпег, 1967).
- В. „Примітивний словотвір” (Варшава, 1929).
- Г. „Як народжується слово” (К., 1991).

18. Автором якого дослідження є Я. Рудницький?

- А. „3 методики дослідження слов'янського словотвору” (Львів, 1958).
- Б. „Наростки -ище, -исько, -сько” (Вінніпег, 1967).
- В. „Примітивний словотвір” (Варшава, 1929).
- Г. „Як народжується слово” (К., 1991).

19. Автором якого дослідження є Н. Клименко?

- А. „3 методики дослідження слов'янського словотвору” (Львів, 1958).
- Б. „Наростки -ище, -исько, -сько” (Вінніпег, 1967).
- В. „Примітивний словотвір” (Варшава, 1929).
- Г. „Як народжується слово” (К., 1991).

20. Автором якого дослідження є І. Ковалик?

- А. „3 методики дослідження слов'янського словотвору” (Львів, 1958).
- Б. „Наростки -ище, -исько, -сько” (Вінніпег, 1967).
- В. „Примітивний словотвір” (Варшава, 1929).
- Г. „Як народжується слово” (К., 1991).

21. Хто з названих дослідників вивчає парадигматику українського прикметника?

- А. Бачкур Р. О.
- Б. Беркешук І. С.
- В. Валюх З. О.
- Г. Грешук В. В.
- Г. Джочка І. Ф.
- Д. Микитин О. Д.
- Е. Пославська Н. М.
- Є. Скварок О. А.

22. Хто з названих дослідників вивчає парадигматику українського іменника?

- А. Бачкур Р. О.
- Б. Беркешук І. С.
- В. Валюх З. О.
- Г. Грешук В. В.
- Г. Джочка І. Ф.
- Д. Микитин О. Д.
- Е. Пославська Н. М.
- Є. Скварок О. А.

23. Хто з названих дослідників вивчає парадигматику українського дієслова?

- А. Бачкур Р. О.
- Б. Беркешук І. С.
- В. Валюх З. О.
- Г. Грешук В. В.
- Г. Джочка І. Ф.
- Д. Микитин О. Д.
- Е. Пославська Н. М.
- Є. Скварок О. А.

24. Хто з названих дослідників є авторами дисертацій, присвячених вивченню словотвірних гнізд в українській мові?

- А. Валюх З. О.
- Б. Василевич Г. Я.
- В. Верещака В. І.
- Г. Лесюк М. П.

25. Хто з названих дослідників є авторами дисертацій, присвячених вивченню словотвірних гнізд в українській мові?

- А. Голянич М. І.
- Б. Грешук В. В.
- В. Коржик Л. І.
- Г. Тишківська Н. Я.

26. Хто з названих дослідників вивчає словотвірні ланцюжки в українській мові?

- А. Брус М. П.
- Б. Думчак І. М.
- В. Коржик Л. І.
- Г. Скварок О. А.

27. У якому рядку названі дослідники, які всі вивчали словотвірну парадигму?

- А. Манучарян Р. С., Земська О. А., Бачкур Р. О., Сегін Л. В.
- Б. Кубрякова О. С., Лесюк М. П., Джочка І. Ф., Невідомська Л. М.
- В. Грещук В. В., Тихонов О. М., Коржик Л. І., Тишківська Н. Я.

28. Хто створив термін „морфемологія”?

- А. Грищенко А. П.
- Б. Горпинич В. О.
- В. Моїсєєв О. І.
- Г. Плющ М. Я.

29. Хто з українських мовознавців одним з перших відзначив однобічність дослідження словотвору, зумовлену вивченням афіксальних елементів похідного слова і недостатньою увагою до ролі твірної основи в дериваційних процесах?

- А. Валюх З. О.
- Б. Грещук В. В.
- В. Ковалик І. І.
- Г. Возний Т. М.

30. Прізвищем якого мовознавця слід доповнити слова В. В. Грещука: „Дивно, але в русистичі, а іноді й в українстичі волюють на це не зважати: вже стало традицією при визначенні словотвірного типу покликатися на відомого чеського граматиста Мілоша Докуліла, який справді багато зробив для розвитку сучасної науки про словотвір, але саме в питанні словотвірного типу він творчо використав праці...”

- А. Ковалика І. І.
- Б. Щерби Л. В.
- В. Карпенка Ю. О.
- Г. Булаховського Л. А.

31. У якому рядку всі науковці є авторами дисертаційних досліджень, присвячених словотвірній парадигматиці?

- А. Пославська Н. М., Клименко Н. Ф., Ковалик І. І., Грещук В. В.
- Б. Джочка І. Ф., Микитин О. Д., Валюх З. О., Бачкур Р. О.
- В. Тишківська Н. Я., Василевич Г. Я., Лесюк М. П., Голянич М. І.
- Г. Горпинич В. О., Карпіловська Є. А., Сікорська З. С., Невідомська Л. М.

32. У яких працях І. Ковалик відзначив однобічність дослідження словотвору, зумовлену вивченням афіксальних елементів похідного слова і недостатньою увагою до ролі твірної основи в дериваційних процесах?

А. „Словотвір іменників у сербо-лужицьких мовах” (Львів, 1964).

Б. „Словотворча будова української топоніміки (назви населених пунктів із суфіксом -иц-я (-ниц-я)” (Питання українського мовознавства, кн. 4, Львів, 1960).

В. „Вопросы словообразования имен существительных восточнославянских языков в сравнении с другими славянскими языками” (К., 1961).

Г. „Про основну мовну одиницю словотвірного рівня” (Українське мовознавство, К., 1976, вип. 4).

33. Чим визначається глибина словотвірних парадигм?

А. Кількістю словотвірних значень.

Б. Кількістю дериватів з однаковим словотвірним значенням.

В. Кількістю зон.

Г. Кількістю зон і словотвірних значень.

34. Чим визначається протяжність словотвірної парадигми?

А. Кількістю зон.

Б. Кількістю словотвірних значень.

В. Кількістю зон і словотвірних значень.

Г. Кількістю морфем у похідних.

35. У якому рядку набір слів демонструє словотвірну парадигму?

А. Акторка, акторство, акторський, акторувати.

Б. Аптека, аптечка, аптечний, аптекар.

В. Вербонька, вербиця, вербина, вербняк, вербовий.

36. У якому рядку набір слів демонструє словотвірну парадигму?

А. Рости, врости, врослий.

Б. Правдонька, правдочка, праведник, правдивий, праведний, правдити, правдувати.

В. Блискати, блискавка, блискавковий.

37. У якому рядку набір слів демонструє словотвірну парадигму?

А. Грунт, ґрунтовий, ґрунтовка.

- Б. Афіша, афішувати, афішування.
- В. Кредитор, кредитний, кредитовий, кредитувати.

38. У якому рядку набір слів демонструє словотвірну парадигму?

- А. Законник, беззаконня, законодавець, законодавство, законний, беззаконний, позазаконний, протизаконний, узаконити.
- Б. Дзенькати, дзенькотіти, дзенькотання.
- В. Зло, злоба, злобливий, злобливість.

39. У якому рядку набір слів демонструє словотвірну парадигму?

- А. Діл, долина, долинистий.
- Б. Дотикатися, дотик, дотиковий.
- В. Женишок, женишенько, женишище, женишина, женихівський, женихатися.

40. У якому рядку набір слів демонструє словотвірну парадигму?

- А. Татко, татонько, таточко, татунь, татуньо, татусь, татусьо, татенько, татечко, татульо, татцьо, татів, татувати.
- Б. Загрожувати, загроза, загрозлиий.
- В. Лівий, лівак, лівацький, лівіший, лівшати.

41. У якому рядку набір слів демонструє словотвірну парадигму?

- А. Малий, малуватий, малюсінський, малісінський, малувато.
- Б. Родичка, прародич, родичів, родичатися.
- В. Папірець, папірчик, паперовий.

42. У якому рядку набір слів демонструє словотвірну парадигму?

- А. Соняховий, соняшник, соняшок.
- Б. Травка, травичка, травина, травиця, травень, травистий, трав'яний.
- В. Хитрий, хитрувати, хитруватий, хитрування.

43. У якому рядку набір слів демонструє словотвірну парадигму?

- А. Кумівство, кума, кумась, кумець, кумцьо, кумів, куматися, кумувати.

- Б. Кум, кума, кумася, кумасин.
- В. Земля, земелька, землянка, земляний.

44. У якому рядку набір слів демонструє словотвірну парадигму?

- А. Зоря, зірка, зірочка, зоряниця, зоряний, зірковий.
- Б. Своячка, своячениця, своякиня, свояцтво, своячок, свояків, своячитися.
- В. Читати, прочитати, прочитання.

45. Якими ознаками характеризується конкретна парадигма?

- А. Двоплановістю (план форми і план змісту).
- Б. Одноплановістю (план форми).
- В. Одноплановістю (план змісту).

46. Якими ознаками характеризується типова словотвірна парадигма?

- А. Двоплановістю (план форми і план змісту).
- Б. Одноплановістю (план форми).
- В. Одноплановістю (план змісту).

47. Яка мінімальна кількість похідних має бути засвідчена в конкретних словотвірних парадигмах слів однієї групи, щоби словотвірне значення, яке вони виражають, занести до типової словотвірної парадигми?

- А. Одне.
- Б. Два.
- В. Три.
- Г. Чотири.

48. У якому варіанті наведено триблочну словотвірну парадигму?

- А. Калинка, калинонька, калиночка, калинник, калинівка, калиновий.
- Б. Вербиця, вербичка, вербонька, вербочка, вербина, вербник, вербняк, верб'я, вербний, вербовий.
- В. Винничка, винничок, винниченко, винниківна, винницький, винникувати.
- Г. Бадьорість, бадьоренький, бадьорити, бадьорішати, бадьоро.

49. У якому варіанті наведено двоблочну словотвірну парадигму?

А. Мудрець, мудрак, мудрій, мудрагель, мудрий (ім.), мудрість, мудроші, премудрий, немудрий, умудрити, мудріти, мудро.

Б. Виноградар, виноградник, виноградина, виноградня, виноградний, виноградовий.

В. Авторитетність, неавторитетний, авторитетно.

Г. Розумник, розумаха, розумний (ім.), зарозумний, розуменький, нерозумний, розумніти, розумно.

50. У якому варіанті наведено одноблочну словотвірну парадигму?

А. Лукавець, лукавий (ім.), лукавість, лукавство, лукавинка, нелукавий, лукавити, лукаво.

Б. Пустунка, пустунчик, пустунець.

В. Полярник, полярність, полярно.

Г. Полум'яність, полум'яніти, полум'яно.

51. У якому варіанті наведено чотиризонну словотвірну парадигму?

А. Права (ім.), праві (ім.), правиця, правіти, вправо, справа, направо.

Б. Слабак, слабий (-а) (ім.), слабість, слабота, слабина, слабуватий, слабовитий, заслабий, слабенький, ослабити, послабити, розслабити, слабіти, слабнути, слабо.

В. Смачне (ім.), смачнючий, смачненький, смачно.

Г. Льонар, льоннок, льонець, льонище, льоновище, льонобралка, льонопрядка, льоносівалка, льон-довгунець, лляний, льонний, льоновий.

52. Які словотвірні одиниці належать до комплексних?

А. Словотвірне гніздо.

Б. Словотвірний афікс.

В. Словотвірний ланцюжок.

Г. Словотвірна парадигма.

53. Які словотвірні одиниці належить до елементарних (некомплексних)?

А. Словотвірна пара.

Б. Словотвірна категорія.

В. Словотвірний тип.

Г. Суфіксоїд.

54. Які словотвірні одиниці належать до комплексних?
А. Словотвірна парадигма.
Б. Конфікс.
В. Префіксоїд.
Г. Словотвірний ряд.
55. До складу якої комплексної словотвірної одиниці входить і твірне слово?
А. Словотвірне гніздо.
Б. Словотвірний ланцюжок.
В. Словотвірна парадигма.
Г. Словотвірний тип.
56. До складу якої комплексної словотвірної одиниці твірне слово не входить?
А. Словотвірне гніздо.
Б. Словотвірний ланцюжок.
В. Словотвірна парадигма.
Г. Словотвірна пара.
57. У якому рядку порушено послідовність похідних у словотвірних ланцюжках?
А. Адреса – адресувати – адресування.
Б. Табір – табірний – табірниця – табірник.
В. Берест – берестяний – берестянка.
58. У якому рядку порушено послідовність похідних у словотвірних ланцюжках?
А. Віра – вірний – вірнісінький.
Б. Різати – різьба – різьбяр – різьбярський.
В. Гумор – гуморист – гумористичність – гумористичний.
59. У якому рядку порушено послідовність похідних у словотвірних ланцюжках?
А. Нести – внести – внесок.
Б. Вітер – вітрило – вітрильник – вітрильний.
В. Багатий – багатший – багатшати.
60. У якому рядку порушено послідовність похідних у словотвірних ланцюжках?

- А. Виступ – виступати – виступець.
- Б. Бронза – бронзовий – бронзівка.
- В. Віра – вірний – вірно – вірненько.

61. У якому варіанті порушено послідовність слів у словотвірному ланцюжку?

- А. Бог – божок – божество – божевстити.
- Б. Будда – буддизм – буддист – буддистка.
- В. Будити – будильник – електробудильник.
- Г. Буква – буквар – букварик.

62. У якому варіанті порушено послідовність слів у словотвірному ланцюжку?

- А. Густий – густенький – густенько.
- Б. Густий – густіти – загустіти – загустіння.
- В. Дивний – предивно – предивний.
- Г. Киснути – кислий – кислуватий – кислуватість.

63. У якому варіанті порушено послідовність слів у словотвірному ланцюжку?

- А. Цегла – цеглина – цеглинка – цеглиночка.
- Б. Сіль – солити – засолити – засолений.
- В. Україна – український – по-українському.
- Г. Земля – землянка – земляний – земляночка.

64. У якому варіанті порушено послідовність слів у словотвірному ланцюжку?

- А. Кривий – кривити – викривити – викривитися.
- Б. Кров – холоднокровний – холоднокровно – нехолоднокровно.
- В. Мак – маковий – маківочка – маківка.
- Г. Імпресіонізм – імпресіоніст – імпресіоністичний – імпресіоністично.

65. У якому варіанті порушено послідовність слів у словотвірному ланцюжку?

- А. Грамота – грамотний – неграмотно – грамотно.
- Б. Горб – горбити – горбитися – згорбитися.
- В. Голос – голосувати – переголосувати – переголосування.
- Г. Чорний – чорніти – почорніти – почорніння.

66. У якому варіанті порушено послідовність слів у словотвірному ланцюжку?

- А. Зброя – озброїти – переозброїти – переозброєння.
- Б. Читати – перечитати – перечитувати – перечитування.
- В. Один – одинак – одиначка – одиначчин.
- Г. Два – двоє – подвоєння – подвоїти.

67. У якому варіанті наведено бінарний словотвірний ланцюжок?

- А. Дикий – дикун – дикунка.
- Б. Босий – босяк – босякувати.
- В. Синій – просинь.
- Г. Злий – злоба – злобливий – незлобливий – незлобливість.

68. У якому варіанті наведено полінарний словотвірний ланцюжок?

- А. Гарячий – згарячу.
- Б. Босий – босяк – босяцюга.
- В. Яскравий – яскравість.
- Г. Широкий – ширити – поширити – поширювати – поширювач – поширювачка.

69. У якому варіанті наведено кільцевий словотвірний ланцюжок?

- А. Тісний – тіснява.
- Б. Жовтий – жовтавий – жовтавість.
- В. Молодий – молодіж – молодіжний.
- Г. Худий – худнути – схуднути – схуднення.

70. У якому рядку всі словотворчі афікси є запозиченими?

- А. Без-, пра-, не-, анти-, су-, па-.
- Б. А-, контра-, дис-, екс-, обер-, -изм.
- В. -ант, -ур-а (адвокатура), -аж, -ин-, де-, -ес-а (поетеса).

71. У якому рядку наведено основу з тим самим значенням, що й основа *водо-*?

- А. Аква-.
- Б. Геліо-.
- В. Гідро-.
- Г. Селено-.
- Г. Ватер-.

72. У якому рядку всі похідні є віддієслівними?

- А. Поінформувати, лежма, зрадливий, друкар, просьба.
- Б. Кохання, лічба, перечитати, дослід, пекар.
- В. Боротьба, сидьма, вишиванка, голосистий, неволити.

73. У якому рядку всі похідні є десубстантивами?

- А. Зимувати, спритність, давнина, синівський, гуртом.
- Б. Перепілочка, братів, кумувати, сумненький, гарбузиння.
- В. Учителька, грушевий, сенатор, стельмахувати, верхи.

74. У якому рядку всі похідні є деад'єктивами?

- А. Бруднити, тьмянуватий, піріюватий, чорніти, по-українськи.
- Б. Синюватий, пожвавити, ласкаво, скромність, чорнило.
- В. Серйозно, надглибокий, коротун, тіснява, тіснити.

75. У якому рядку всі похідні є відчислівниковими?

- А. Десяток, четвірка, сьомий, четвертувати, двічі.
- Б. Трійця, двохсотий, двійнятка, чотириста, восьмеро.
- В. Нульовий, одина, одиначка, двієчка, троїти.

76. Словами якої частиномовної належності мотивовані дієслова *крякати, гавкати, някати, тєтати, кукурікати, мукати, мекати, бекати*?

- А. Дієсловами.
- Б. Вигуками.
- В. Сполучниками.
- Г. Частками.

77. Словами якої частиномовної належності мотивовані похідні *хтось, ніякий, будь-чий, що-небудь, казна-хто*?

- А. Іменниками.
- Б. Дієсловами.
- В. Займенниками.
- Г. Вигуками.

78. Словами якої частиномовної належності мотивовані похідні *десятка, двійня, тисячний, потроїти, двічі*?

- А. Іменниками.
- Б. Прикметниками.
- В. Числівниками.
- Г. Займенниками.

79. Словами якої частиномовної належності мотивовані похідні *радість, сміливість, дешевизна, хитрощі, легкість*?

- А. Дієсловами.
- Б. Прикметниками.
- В. Іменниками.

80. У якому рядку всі похідні утворені на основі підрядних словосполучень?

- А. Срібнокрилий, срібно-синій, дрібноплідний, добросовісний, двогранний.
- Б. Темно-рудий, світлочолоий, жовтогарячий, золотошукальний, жовтогрудий.
- В. Легкорозчинний, м'якохарактерний, криголам, одноденний, тонкорукий.

81. У якому рядку всі похідні утворені на основі сурядного зв'язку?

- А. Жовто-синій, диван-ліжка, науково-популярний, північно-східний, навчально-виховний.
- Б. Купівля-продаж, генерал-майор, лісоруб, хліборізка, золотокосий.
- В. Кавоварка, теплохід, південноамериканський, західноукраїнський, срібно-сірий.

82. Перехід слів у займенники – це:

- А. Ад'єктивіація.
- Б. Кон'юнкціоналізація.
- В. Препозиціоналізація.
- Г. Прономіналізація.
- Г. Субстантивіація.
- Д. Інтер'єктивіація.
- Е. Нумералізація.

83. Перехід слів у іменники – це:

- А. Ад'єктивіація.
- Б. Кон'юнкціоналізація.
- В. Препозиціоналізація.
- Г. Прономіналізація.
- Г. Субстантивіація.
- Д. Інтер'єктивіація.
- Е. Нумералізація.

84. Перехід слів у прикметники – це:

- А. Ад'єктивація.
- Б. Кон'юнкціоналізація.
- В. Препозиціоналізація.
- Г. Проніміналізація.
- Ґ. Субстантивація.
- Д. Інтер'єктивація.
- Е. Нумералізація.

85. Перехід слів у числівники – це:

- А. Ад'єктивація.
- Б. Кон'юнкціоналізація.
- В. Препозиціоналізація.
- Г. Проніміналізація.
- Ґ. Субстантивація.
- Д. Інтер'єктивація.
- Е. Нумералізація.

86. Перехід слів у вигуки – це:

- А. Ад'єктивація.
- Б. Кон'юнкціоналізація.
- В. Препозиціоналізація.
- Г. Проніміналізація.
- Ґ. Субстантивація.
- Д. Інтер'єктивація.
- Е. Нумералізація.

87. Перехід слів у прийменники – це:

- А. Ад'єктивація.
- Б. Кон'юнкціоналізація.
- В. Препозиціоналізація.
- Г. Проніміналізація.
- Ґ. Субстантивація.
- Д. Інтер'єктивація.
- Е. Нумералізація.

88. Перехід слів у сполучники – це:

- А. Ад'єктивація.
- Б. Кон'юнкціоналізація.
- В. Препозиціоналізація.

- Г. Прономіналізація.
- Г. Субстантивація.
- Д. Інтер'єктивізація.
- Е. Нумералізація.

89. Яким способом утворені слова *посівна, передова, ланкова, майбутнє, кругом*?

- А. Морфологічним.
- Б. Лексико-семантичним.
- В. Морфолого-синтаксичним.

90. Яким способом утворені слова *наступ, прорив, забіг, зсув, приплив*?

- А. Префіксальним.
- Б. Префіксально-суфіксальним.
- В. Безафіксним.

91. Яким способом утворені слова *веселитися, кохатися, радитися, ламатися*?

- А. Суфіксальним.
- Б. Постфіксальним.
- В. Суфіксально-постфіксальним.

92. Яким способом утворені слова *добраніч, сімсот, Славгород, свіжовибілений*?

- А. Морфолого-синтаксичним.
- Б. Лексико-семантичним.
- В. Лексико-синтаксичним.

93. Яким способом утворені слова *самодостатність, слабохарактерність, різнобарвність*?

- А. Основоскладанням.
- Б. Суфіксальним.
- В. Складно-суфіксальним.

94. У якому рядку всі слова утворені префіксальним способом?

- А. Пречудовий, безсмертний, недоля, відерце, зізнатися.
- Б. Неграмотний, підгрупа, розлінитися, приземлитися, зачинити.
- В. Підтекст, невеселий, аморальний, винести, розкрити.

95. У якому рядку всі слова утворені суфіксальним способом?

- А. Незламність, бічний, родина, доброчинність, сироварня.
- Б. Морквочка, скрипка, свинина, визволителька, вчорашній.
- В. Підпанок, вийти, пакування, тикати, сусідити.

96. У якому рядку всі слова утворені суфіксально-префіксальним способом?

- А. Наїстися, відстрілятися, беззубий, безмежний, розійтися.
- Б. Підгір'я, безграмотний, наплечник, по-нашому, сучасний.
- В. Усістися, безглуздий, спізнитися, безкультурний, недбайливий.

97. У якому рядку всі слова є звуковими абрєвіатурами?

- А. ВАК, вуз, ЗУНР, КУН, ООН.
- Б. Іл-62, УПА, ЄС, міськвно, ЮНЕСКО.
- В. НРУ, ПТУ, УНР, УРП, НЛО.

98. У якому рядку всі слова утворені лексико-синтаксичним способом?

- А. Вічнозелений, вісімсот, швидкоплинний, Новгород, перекотиполе.
- Б. Запанібрата, натшесерце, полезахисний, всюдихід, триста.
- В. Задарма, втридорога, батько-мати, водовоз, світловолосий.

99. Які з указаних способів словотворення належать до афіксних?

- А. Суфіксальний.
- Б. Префіксальний.
- В. Зрощення.
- Г. Абрєвіація.

100. Які з названих способів словотворення належать до безафіксних?

- А. Постфіксальний.
- Б. Конфіксальний.
- В. Словоскладання.
- Г. Абрєвіація.

101. У якому рядку є слово, утворене флективним способом?

- А. Маслороб, безправ'я, Приазов'я, передвечір'я, застілля.
- Б. Зрідка, надворі, напам'ять, княжий, Валентина.
- В. По-своєму, одвірок, заморський, покрикувати, допарубкуватися
- Г. Розщедритися, наготувати, зворушити, побілити, збудувати.

102. У якому рядку є слово, утворене лексико-семантичним способом?

- А. Пивовар, лікарня, ляльковик, крадій, здирник.
- Б. Жабеня, совеня, дитиня, лошатко, зайчатко.
- В. Петриків, Наталин, Іллів, Дмитрів, Шевченків.
- Г. Зерносховище, Каменярь, добродій, заморський.

103. У якому рядку є слово, утворене морфолого-синтаксичним способом?

- А. Чудовий, супротивний, підвідділ, праліс, двоєдушний.
- Б. Українізувати, старшувати, кременчуцький, Кобзар, зброярь.
- В. Хлопчачий, жіночий, чоловічий, молода (ім.), кліматичний.
- Г. Етичний, стоматолог, дуплавий, по-нашому, друзяка.

104. У якому варіанті виділене слово утворене морфолого-синтаксичним способом?

А. Сині **смереківі** гори зтягнуло холодною імлою (*Ю. Бедзик*).

Б. Одна гора високая, А другая низька... Одна **мила** далекая, А другая близька (*Народна пісня*).

В. Відчувши слабкість у ногах, Петро запраг якогось **опертя** для себе, взяв на руки гаряче синове тільце, в якому майже не було чути м'язів (*В. Стус*).

Г. Не злато, ливан і смирну Приносять трое царів – Весняну радість незмірну Віщує сонячний спів; І навіть дано Орфею Не слова летючий дим – **Всевладну** силу, щоб нею І камінь зробить живим! (*П. Филипович*).

105. У якому варіанті вжито оказіоналізм?

А. Прекрасний Києве на предковічних горах!

Многостраждальному хвала тобі, хвала!

Хай на просторищах, де смерть, як ніч, пройшла,

Воскресне день життя і весен неозорих!

М. Рильський

Б. Так палко вміють цілувати

лиш ті, що перший раз цілують.

В тремтінні слів твоїх крилатих

я барвінкову ширість чую.

Б.-І. Антонич

В. Брати, якщо людина і впаде в гріх, то ви, духовні, виправляйте такого в душі лагідності, пильнуючи себе самих, щоб і собі не впасти в спокусу (*3 листа апостола Павла до галатів*).

Г. Середина жовтня, пора надвечір'їв твоїх,
твоїх недовір і невір і осіннього вітру.
І вже половина життя забувається. Гріх
уже забувається. Горе і радість нехитра.
Середина жовтня – твоїх тонкогорлих розлук.
І я вже не знаю, не знаю, не знаю, не знаю,
чи я вже помер, чи живу, чи живцем помираю ...

В. Стус

106. У якому варіанті вжито okazіоналізм?

- А. Чи біля тебе душу відморожу, чи біля тебе полум'ям згорю
(*Л. Костенко*).
- Б. Журавлі журавлять (*Б. Томенчук*).
- В. Дерево стояло ще голе, однак на його вітах вже починалось
пташине життя (*Ю. Бедзик*).
- Г. Цвіли над обрієм огні Стожару, і лівим боком сховався Оріон
(*М. Зеров*).

107. У якому варіанті вжито okazіоналізм?

- А. Ходить сонце у крисані, спить слов'янськеє Дитя (*Б.-І. Антонич*).
- Б. Тікаєш в дощ до манускриптів кесарів, У ніжну чулість
лицарських балад (*С. Процюк*).
- В. Місяць просяває сонніч (*І. Калинець*).
- Г. Осінні вечори, такі густі, як вина, Що добру сотню літ простояли
в льохах ... (*К. Москалець*).

108. У якому варіанті вжито okazіоналізм?

- А. Мої пісні – над рікою часу калиновий міст ... (*Б.-І. Антонич*).
- Б. Самовитіє самота, сумовитіє найсамотніша (*І. Римарук*).
- В. Сіножаті скосяться, і пшениця вижнеться (*С. Пушик*).
- Г. Як тій дитині зватися Богданком, коли епоха зветься НТР?
(*Л. Костенко*).

109. У якому варіанті вжито okazіоналізм?

- А. Сором мовчки гинути й страждати, як маєм у руках хоч
заржавілий меч (*Леся Українка*).
- Б. Травніший травень, солов'їші солов'ї (*В. Затулівітер*).
- В. І світ на світанку побачиш, як тайну ... (*Ю. Андрухович*).
- Г. Душа твоя звучить моїй до рими (*І. Качуровський*).

110. У якому варіанті вжито okazіоналізм?

А. На обважнілі, розпатлані нерви Навалилося буднями (*Василь Еллан*).

Б. Не прошу любові ані ласки, Бо любов випрохать не мож ... (*Б. Лепкий*).

В. Останній звук моєї ліри Не буде криком безпорадним (*Г. Чупринка*).

Г. Залебедій до мене лебедивом (*В. Коломієць*).

111. У якому варіанті вжито okazіоналізм?

А. Бентежних дум намистечко нижу ... (*С. Черкасенко*).

Б. Лови летючу мить життя ! (*Олександр Олесь*).

В. Коли німують людські живі душі, тоді і роси кам'яніють на зелі ... (*Т. Осъмачка*).

Г. Хуртовино ... дужче хуртовинь (*Т. Мельничук*).

112. У якому варіанті вжито okazіоналізм?

А. Жовтожарні там горять заграви, голубе кипить вино (*М. Драй-Хмара*).

Б. Верби гойдались над ставом і тихо дзвонили в повітрі (*О. Влизько*).

В. Де твої береги, несподіване серце прибою? (*Леонід Первомайський*).

Г. Вже красується, мов жито, світлий сум (*Л. Могілянська*).

113. У якому варіанті вжито okazіоналізм?

А. Немає вже світу – лиш скрипка, Що димно розскублася в кур... (*І. Крушельницький*).

Б. Є незмінна земля, і усе на ній зміна невпинна (*Олег Ольжич*).

В. Я сонцекров люблю ... (*М. Семенко*).

Г. Ех, виорю небо орлами, Засію поля самоцвітами ... (*Ю. Луна*).

114. Яка словотвірна мотивація властива словам у парах *атакувати* – *атака*, *агітувати* – *агітація*, *механізувати* – *механізація*?

А. Множинна.

Б. Зворотна.

В. Взаємна.

115. У якому варіанті всім похідним словам властива полімотивація?
А. Східняк, лижник, призер, комбайнер, методист.
Б. Каральник, орендар, імпровізатор, модник, сезонник.
В. Західник, урядовець, лукавець, конина, касир.
Г. Цеховик, картоплище, скарбниця, павутина, ярина.
116. У якому варіанті всім похідним словам властива полімотивація?
А. Колекціонер, незручно, безмежний, надбрівний.
Б. Гастролер, водяник, висотник, десантник, ревізор.
В. Пречудово, міжпланетний, міжзоряний, невдячний, суворо.
Г. Марксист, авантюрист, таксист, безокий, прегарно.
117. У якому варіанті всім похідним словам властива полімотивація?
А. Невірник, відлюдник, утопіст, горішок, безсердечний.
Б. Безсумнівний, придністровський, дідусь, дідок, дідунь.
В. Передбуряний, безпідставний, безсонний, муркати, кувікати.
Г. Безносько, безвус, підводний, безбожник, контрреволюціонер.
118. У якому варіанті є похідне слово, якому властива множинна словотвірна мотивація?
А. Сьомий, охати, окати, мокріти, ясніти.
Б. Рум'янити, холоднуватий, диміти, крохмалити,.
В. Таврувати, грішник, хмарити, овочевий, хутровий.
Г. Глиняний, бронзовий, санскритський, взуттєвий, серцевий.
119. У якому варіанті є похідне слово, якому властива множинна словотвірна мотивація?
А. Програмовий, гребінець, батьків, хлібина, птаство.
Б. Містечко, сердечко, серденько, корінець, казочка.
В. Підсипати, маковик, співавтор, нежирний, торбина.
Г. Чортеня, гусеня, верблюденя, галчєня, мишеня.
120. У якому рядку всі слова мають множинну словотвірну мотивацію?
А. Пречудово, понадпланово, післязавтрашній, неграмотність.
Б. Довоєнний, голубенький, світлість, безмежність.
В. Невчасно, небажаний, асфальтовий, перескладання.
121. У якому рядку всі слова мають множинну словотвірну мотивацію?

- А. Небезпечність, архіодно, повоєнний, лісник.
- Б. Степовик, кашовар, землемір, жовтобрюх.
- В. Бігун, пільговик, несмачно, антинародний.

122. У якому рядку всі похідні мають множинну словотвірну мотивацію?

- А. Грішник, чорнобровий, безмежний, добренько, невтомно.
- Б. Підзвітний, позаурочний, прадавній, переджнивний, узлісся.
- В. Нерівність, безвідповідальність, невесело, ірреальність, плановик.

123. У якому рядку всі похідні мають множинну словотвірну мотивацію?

- А. Надводний, заатмосферний, незаможник, винарня, щасливий.
- Б. Надвечір'я, молодняк, безбатченко, безхребетний, надхмарний.
- В. Безгрішний, позастудійний, передопераційний, безвітряний,

сумненько.

124. Для яких типів словотворення характерні еквівалентні (за В.О.Горпиничем) семантичні відношення?

- А. Абревіація.
- Б. Конверсія.
- В. Універбація.
- Г. Усічення.

125. За якого різновиду семантичної мотивації при утворенні похідного слова лексичне значення твірного не змінюється, а саме твірне переходить в іншу частину мови, набуваючи нових категоріальних і граматичних ознак?

- А. Мутація.
- Б. Модифікація.
- В. Транспозиція.
- Г. Еквівалентні відношення.

126. За якого різновиду семантичної мотивації змінюється лексичне значення?

- А. Мутація.
- Б. Модифікація.
- В. Транспозиція.
- Г. Еквівалентні відношення.

127. За якого різновиду семантичної мотивації частиномовна належність і лексико-номінаційне значення не змінюються, семантика

також не змінюється, але ускладнюється лише стилістичними відтінками?

- А. Мутація.
- Б. Модифікація.
- В. Транспозиція.
- Г. Еквівалентні відношення.

128. У якому рядку всі слова є синтаксичними дериватами?

- А. Мудрість, радість, недбальство, убозтво, глупота.
- Б. Вишенька, матуся, грибок, молоток, сестричка.
- В. Природолюб, дроворуб, кукурудзовод, молоковоз, водоспад.

129. У якому рядку всі слова є синтаксичними дериватами?

- А. Зубастий, кудластий, зірчастий, головатий, рогатий.
- Б. Святість, світлість, дешевизна, блідота, рідкість.
- В. Золотавий, щасливий, порохнявий, мохнатий, попелястий.

130. У якому рядку всі слова є лексичними дериватами?

- А. Вередій, виродок, помазок, сірість, плаксій.
- Б. Безпритульний, побратим, підвіконник, годівниця, мачуха.
- В. Хапуга, лісник, переписування, косар, доброта.

131. У якому рядку всім словам властиві модифікаційні словотвірні значення?

- А. Дешевизна, бабизна, батьківщина, табунець, бритвочка.
- Б. Сльозина, братва, дитиночка, дідище, вістряган.
- В. Травень, хитрун, сорочечка, днинка, дослід.

132. У якому рядку всім словам властиві транспозиційні словотвірні значення?

- А. Сірість, легко, весело, науковість, вплив.
- Б. Ударник, хитрування, травинка, перелісок, оглядовий.
- В. Маліти, маленький, далеч, гірка, екзаменатор.

133. У якому рядку всім словам властиві транспозиційні словотвірні значення?

- А. Лівизна, лісовик, папірець, наглядач, ручка.
- Б. Наглядання, нагляд, споживання, важкість, нахил.
- В. Овочевий, косар, млинок, землячок, будівельник.

134. У якому рядку всім словам властиві модифікаційні словотвірні значення?

- А. Кияни, купання, голосний, місяченько, поратися.
- Б. Веснянка, їстівний, вивчити, помилка, угору.
- В. Учителька, весняночка, синеня, дитинча, вишняк.

135. У якому рядку всім словам властиві мутаційні словотвірні значення?

- А. Крутілля, погано, копання, нестерпність, захват.
- Б. Квітень, книголюб, скоропис, довгоносик, батькувати.
- В. Жебрачок, зіронька, електрозварювання, краєзнавство, сльозоточити.

136. У якому рядку всім словам властиві мутаційні словотвірні значення?

- А. Прадід, злість, ніченька, праліс, артилерист.
- Б. Футболіст, вазочка, терпіння, брусок, пахощі.
- В. Лікар, трудар, білок, квітник, килимар.

137. У якому рядку всі слова є лексичними дериватами?

- А. Жучок, заморський, передгірний, бездонний, розбір.
- Б. Учителювати, сивовусий, голубка, газетяр, вітряк.
- В. Жебракування, їзда, гавкати, сіяч, лякливий.

138. У якому рядку всі похідні виражають словотвірне значення *одиночності*?

- А. Краплина, рибина, материн, синеня, стеблина.
- Б. Баранина, свинина, телятина, одежина, днина.
- В. Градина, мигдалина, цеглина, бадилина, хлібина.
- Г. Намистина, Катерина, Яготин, пір'їна, сивина.

139. У якому рядку всі похідні виражають словотвірне значення *демінутивності*?

- А. Комірчик, рукавчик, стовпчик, покажчик, гнотик.
- Б. Песик, пальчик, півник, лебедик, вареничок.
- В. Капустина, картоплина, штахетина, тополина, ясенина.
- Г. Бабуся, синочок, сеструня, братик, дідичка, зведеня.

140. У якому рядку всі похідні виражають словотвірне значення *збірності*?

- А. Жеброта, панва, татарва, солдатня, комарня.
- Б. Бурячиння, дітвора, городина, товариство, птаство.

- В. Проблематика, клавіатура, символіка, фактаж, апаратура.
- Г. Козацтво, людство, панство, воїнство, березняк.

141. У якому рядку всі похідні виражають словотвірне значення *фемінітивності*?

- А. Школярка, пасажирка, делегатка, своячениця, левиця.
- Б. Слониха, чабаниха, спідниця, цариця, королева.
- В. Одеситка, тренерка, полька, праля, свитка.
- Г. Красуня, кума, маркіза, графиня, рабиня.

142. У якому рядку всі похідні виражають словотвірне значення *посесивності*?

- А. Батьків, Наталчин, Петрів, вчителів, сетрин.
- Б. Материн, український, примхливий, полохливий, святковий.
- В. Престарий, предобрий, старезний, архіважливий, праруський.
- Г. Заячий, вовчий, лисиччин, серцевий, соколиний.

143. У якому рядку всі похідні виражають словотвірне значення *„неповнота вияву ознаки”*?

- А. Зелененький, добренький, старенький, кучерявенький, малюсінський.
- Б. Зеленавий, старуватий, малуватий, підстаркуватий, картавий.
- В. Лисуватий, рудуватий, кислуватий, сліпуватий, тупуватий.

144. У якому рядку всі похідні виражають словотвірне значення *„заперечення ознаки”*?

- А. Бездіяльний, бездоказовий, понадплановий, зависокий, некомфортний.
- Б. Безсердечний, безсумнівний, невеселий, непривітний, аморальний.
- В. Несильний, безслідний, безмежний, нетактовний, нещасливий.

145. У якому рядку всі похідні виражають словотвірне значення *„займатися тим або робити те, на що вказує або що властиве особі, названій твірним іменником”*?

- А. Писарювати, шевцювати, ковалювати, кухарювати, лікарювати.
- Б. Дякувати, ледарювати, бурлакувати, перчити, порядкувати.
- В. Козакувати, слугувати, старостувати, директорувати, наймитувати.

146. У якому рядку всі похідні виражають словотвірне значення „*такий, що виступає безпосередньо перед тим, який названий твірним прикметником*”?

А. Передучорашній, передсвятковий, передвихідний, передноворічний, передзбиральний.

Б. Позакласовий, позаконкурсний, позаплановий, позашлюбний, позапрограмний.

В. Причорноморський, придунайський, придніпровський, пригрунтовий, пришкільний.

147. У якому рядку всі похідні виражають словотвірне значення „*позбутися чогось або втратити здатність мати щось*”?

А. Посоловіти, посмачніти, полюдніти, пожвавіти, охижити.

Б. Виблискувати, вибрикувати, вигримувати, вимазувати, вицокувати.

В. Обезводіти, обезволіти, обезголосіти, обезрибіти, знесиліти.

148. Яке словотвірне значення виражають похідні *правнук, прадід, прабаба, прапрадід*?

А. Носій предметної ознаки.

Б. Недорослість.

В. Віддалений ступінь споріднення.

149. У якому рядку є зайве слово за словотвірним значенням?

А. Негордий, недобрий, нелукавий, немудрий, нехитрий.

Б. Беззоряний, безсердечний, безрейковий, безквітковий, безкарний.

В. Антипатріотичний, антинародний, антихудожній, безлюдний, невільний.

Г. Аполітичний, аритмічний, ірреальний, протигрипозний, псевдонауковий.

150. У якому рядку є зайве слово за словотвірним значенням?

А. Піднесеність, гордовитість, науковість, мовчазність, мальовничість.

Б. Широчина, плутанина, слабина, дитина, іноземщина.

В. Дитячість, старість, світськість, доброта, терплячість.

Г. Правиця, спідниця, модниця, обраниця, білявка.

151. У якому рядку всі слова виражають словотвірне значення „*носій ознаки*”?

- А. Безсоромник, молодик, спритник, покійник, неслухнянець.
- Б. Дикун, бідняк, кукурудзянка, злість, невидимка.
- В. Синець, вродливець, голяк, чепурун, жовток.
- Г. Худяк, синька, лінюх, віроломство, багач.

152. У якому рядку всі слова виражають словотвірне значення „абстрагована ознака”?

- А. Вільнодумство, лукавство, шаленство, науковець, лаконізм.
- Б. Недбальство, любощі, ревнощі, гладь, безлад.
- В. Демократизм, користоловство, могуття, добряк, могутність.
- Г. Фаталізм, лукавство, тіснява, простак, цинізм.

153. У якому рядку не всі слова виражають словотвірне значення „неповний вияв ознаки”?

- А. Зеленуватий, малуватий, повнявий, золотавий, круглявий.
- Б. Смуглястий, напівголодний, напівсерйозний, напівпідвальний, чорнявий.
- В. Холоднавий, глухуватий, нуднуватий, солонуватий, вогкуватий.
- Г. Білдавий, півсохлий, піввідчинений, вузесенький, худющий.

154. У якому рядку не всі слова виражають словотвірне значення „наділяти ознакою”?

- А. Бадьорити, веселити, смутити, зволожити, тверезити.
- Б. Багрянити, бруднити, кривити, індивідуалізувати, горбатити.
- В. Поганити, випрямити, ожжавити, багатшати, сушити.
- Г. Висвітлити, видовжити, звільнити, одомашнити, осучаснити.

155. У якому рядку не всі слова виражають словотвірне значення „адвербіалізація ознаки”?

- А. Густо, доброзичливо, національно, крилато, по-діловому.
- Б. Значуще, по-особливому, стиха, угорі, інтенсивно.
- В. Згарячу, по-стародавньому, рабськи, набіло, наголо.
- Г. Аморально, згорда, по-доброму, невиразно, неохайно.

156. У якому рядку всім дієсловам властиве словотвірне значення „бути тим, хто названий мотивувальним іменником, виконувати дію, властиву тому, хто названий мотивувальним іменником”?

- А. Сторожувати, кравцювати, поштарювати, ополячити, садівникувати.
- Б. Учителювати, пасічникувати, кухарити, ректорувати, боронувати.

В. Мірошникувати, фельдшерувати, бортникувати, професорувати, косарювати.

Г. Стельмахувати, кобзарювати, українізувати, шевцювати, кобзарювати.

157. У якому рядку всім іменникам властиве словотвірне значення „недорослість”?

А. Індійка, німченя, татарча, циганя, негренья.

Б. Турча, вовченя, лисеня, ляшок, синеня.

В. Турченя, китайча, циганчук, білченя, французик.

Г. Татарчук, япончик, княжич, панич, паненя.

158. У якому рядку всім іменникам властиве словотвірне значення „зменшеність-пестливість”?

А. Батіжок, молоточок, плужок, серпик, ломака.

Б. Шильце, сокирчина, дрюччя, сіточка, пилочка.

В. Цвяшок, щіточка, зозулька, батіжок, ніжка.

Г. Вудочка, ножички, гачечок, шаблюка, квіточка.

159. У якому рядку всім іменникам властиве словотвірне значення „подібний за формою до того, що названо мотивувальним іменником”?

А. Голчастий, серпастиий, клинчастий, синявий, крючкуватий.

Б. Лемехуватий, стрілчастий, сіткуватий, шпилькуватий, клинуватий.

В. Жолобуватий, жолобчастий, шпильчастий, шилуватий, шилоподібний.

Г. Голкуватий, сігчастий, шаблеподібний, балконний, мітлоподібний.

160. У якому рядку всім прикметникам властиве словотвірне значення „позбавлений того, що називає основа мотивувального іменника”?

А. Невеселий, невдячний, антипедагогічний, аморальний, антифашистський.

Б. Безгаражний, бездорожній, безкрайній, безкрай, присадибний.

В. Безлісий, заморський, безлімітний, безжурний, безпольовий.

Г. Безбережний, безберегий, безбалковий, безсилий, бездомний.

161. У якому рядку всім прикметникам властиве словотвірне значення „виразна ознака за дією, названою твірним дієсловом”?

А. Тривкий, в’язкий, ламкий, білявий, зрадливий.

Б. Вертлявий, розсипчастий, хиткий, леткий, ошадливий.

- В. Рухливий, спостережливий, плавкий, йодистий, розпливчастий.
Г. Скелястий, їдкий, дбайливий, пестливий, полохливий.

162. У якому рядку всім прикметникам властиве словотвірне значення „*сильний вияв ознаки*”?

- А. Важнющий, дрібнісінький, злющий, півкруглий, бруднющий.
Б. Величезний, височезний, грубезний, напівдитячий, страшенний.
В. Важенний, товстезний, предобрий, ультралівий, прадавній.
Г. Прастарий, холоднючий, довжезний, широченний, солонуватий.

163. У якому рядку є слово зі словотвірним значенням „*прихильний до того, здійснений на користь того, на що вказує твірне слово мотивувального прикметника*”?

- А. Пообідній, післягрозовий, позапарламентський, невітшний, асиметричний.
Б. Повоєнний, проамериканський, міжокружний, протибольовий, безмежний.
В. Міжсесійний, позахмарний, солодюсінький, аномальний, посмертний.
Г. Антипатріотичний, заозерний, міжмовний, нешкідливий, запишний.

164. У якому рядку є слово з дериваційним значенням „*адвербіалізація ознаки*”, утворене конфіксальним способом?

- А. Густо, байдуже, наліво, охайно, гаряче.
Б. Аморально, доброзичливо, духмяно, зухвало, далеко.
В. Щоденно, миттєво, безправно, суміжно, довічно.
Г. М’яко, допізна, мужньо, контрастно, лагідно.

165. У якому рядку є слово з дериваційним значенням „*адвербіалізація ознаки*”, утворене суфіксальним способом?

- А. Порізну, наглухо, набіло, здавна, зліва.
Б. По-румунськи, сп’яну, стиха, доцентрово, дотемна.
В. По-людськи, навпростець, направо, спрадавня, змолоду.
Г. Наглухо, по-братьськи, по-старосвітськи, згарячу, попросту.

166. У якому рядку є слово з дериваційним значенням „*носій процесуальної ознаки*”?

- А. Благання, визрівання, вишивання, мандрівка, пуск.
Б. Передрук, секретарювання, оранка, обман, схід.
В. Життя, перехрестя, агітатор, бренькіт, доторк.
Г. Шаноба, мотивація, асиміляція, дрімота, кривда.

167. Який словотвірний термін має таке визначення: „основна одиниця словотвірного рівня мови, яка характеризується словотвірною формою (сполученням твірної основи і дериватора) та словотвірним значенням”?

- А. Похідне слово.
- Б. Дериватема.
- В. Словотвірна пара.
- Г. Твірна основа.

168. Який словотвірний термін має таке визначення: „1) у конкретній словотвірній парадигмі це сукупність похідних однієї частини мови; 2) у типовій словотвірній парадигмі це сукупність словотвірних значень, що виражаються дериватами однієї частини мови”?

- А. Глибина словотвірної парадигми.
- Б. Семантична позиція словотвірної парадигми.
- В. Протяжність словотвірної парадигми.
- Г. Блок словотвірної парадигми.

169. Який словотвірний термін має таке визначення: „одиниці словотвірної системи мови, які не можна розкласти на менші словотвірні одиниці і які не беруть участі в системній організації словотвору”?

- А. Комплексні словотвірні одиниці.
- Б. Елементарні словотвірні одиниці.
- В. Словотвірні синоніми.
- Г. Афіксоїди.

170. Який словотвірний термін має таке визначення: „словотвірні одиниці, що складаються з елементарних словотвірних одиниць”?

- А. Комплексні словотвірні одиниці.
- Б. Елементарні словотвірні одиниці.
- В. Словотвірні синоніми.
- Г. Афіксоїди.

171. Який словотвірний термін має таке визначення: „деривати, утворені від однієї спільної твірної основи з допомогою однофункціональних, але різнозвучних словотворчих формантів”?

- А. Комплексні словотвірні одиниці.

- Б. Елементарні словотвірні одиниці.
- В. Словотвірні синоніми.
- Г. Афіксоїди.

172. Який словотвірний термін має таке визначення: „морфеми перехідного типу, які займають проміжне місце між кореневими та афіксальними морфемами”?

- А. Комплексні словотвірні одиниці.
- Б. Елементарні словотвірні одиниці.
- В. Словотвірні синоніми.
- Г. Афіксоїди.

173. Який словотвірний термін має таке визначення: „характеристика словотвірної парадигми, що визначається кількістю похідних, які заповнюють одну семантичну позицію, тобто мають однакове словотвірне значення”?

- А. Глибина словотвірної парадигми.
- Б. Протяжність словотвірної парадигми.
- В. Семантична позиція словотвірної парадигми.
- Г. Блок словотвірної парадигми.

174. Який словотвірний термін має таке визначення: „характеристика словотвірної парадигми, що визначається кількістю зон (блоків) та словотвірних значень”?

- А. Глибина словотвірної парадигми.
- Б. Протяжність словотвірної парадигми.
- В. Семантична позиція словотвірної парадигми.
- Г. Блок словотвірної парадигми.

175. Який словотвірний термін має таке визначення: „місце в типовій словотвірній парадигмі, яке займає словотвірне значення”?

- А. Глибина словотвірної парадигми.
- Б. Протяжність словотвірної парадигми.
- В. Семантична позиція словотвірної парадигми.
- Г. Блок словотвірної парадигми.

176. Який словотвірний термін має таке визначення: „мікросистема похідних зі спільною твірною основою на одному ступені творення, але з різними словотворчими формантами”?

- А. Словотвірна парадигма.
- Б. Словотвірний ланцюжок.
- В. Словотвірне гніздо.
- Г. Словотвірна пара.

177. Який словотвірний термін має таке визначення: „найменша ланка словотвірної системи, яка складається з твірного й похідного слів”?

- А. Словотвірна парадигма.
- Б. Словотвірний ланцюжок.
- В. Словотвірне гніздо.
- Г. Словотвірна пара.

178. Який термін має таке визначення: „сукупність спільнокореневих слів, упорядкована відношеннями словотвірної похідності”?

- А. Словотвірна парадигма.
- Б. Словотвірний ланцюжок.
- В. Словотвірне гніздо.
- Г. Словотвірна пара.

179. Який термін має таке визначення: „ряд спільнокореневих слів, які перебувають у відношеннях послідовної мотивованості, тобто послідовної похідності”?

- А. Словотвірна парадигма.
- Б. Словотвірний ланцюжок.
- В. Словотвірне гніздо.
- Г. Словотвірна пара.

180. Який термін має таке визначення: „здатність слова перебувати у відношеннях похідності не з одним, а з кількома твірними”?

- А. Множинність словотвірної мотивації.
- Б. Взаємна мотивація.
- В. Метафорична мотивація.
- Г. Словотвірна мотивація.

181. Який термін має таке визначення: „похідні слова, лексичне значення яких відрізняється від лексичних значень їхніх твірних”?

- А. Синтаксичні деривати.

- Б. Лексичні деривати.
- В. Десубстантиви.
- Г. Демінутиви.

182. Який термін має таке визначення: „похідні, утворені від твірних з новою синтаксичною функцією в межах того самого лексичного значення”?

- А. Синтаксичні деривати.
- Б. Лексичні деривати.
- В. Десубстантиви.
- Г. Демінутиви.

183. Який термін має таке визначення: „тип деривації, утворення похідного з новим лексичним значенням”?

- А. Модифікація.
- Б. Мутація.
- В. Транспозиція.
- Г. Ад’ективація.

184. Який термін має таке визначення: „тип деривації, утворення похідного слова з новим стилістичним відтінком у значенні”?

- А. Модифікація.
- Б. Мутація.
- В. Транспозиція.
- Г. Ад’ективація.

185. Який словотвірний термін має таке визначення: „тип деривації, коли похідне зберігає лексичне значення твірного і змінює лише частиномовну належність, набуваючи нових категоріальних і граматичних ознак”?

- А. Модифікація.
- Б. Мутація.
- В. Транспозиція.
- Г. Ад’ективація.

186. Який словотвірний термін має таке визначення: „загальне словотвірне поняття, яке об’єднує сукупність усіх підпорядкованих йому словотвірних розрядів, споріднених одним загальним значенням”?

- А. Словотвірний тип.

- Б. Словотвірна модель.
- В. Словотвірний ланцюжок.
- Г. Словотвірна категорія.

187. Який словотвірний термін має таке визначення: „загальне словотвірне поняття, яке об'єднує всю сукупність семантично однорідних словотвірних типів”?

- А. Словотвірний розряд.
- Б. Словотвірне гніздо.
- В. Словотвірна модель.
- Г. Словотвірна категорія.

188. Який словотвірний термін має таке визначення: „аналіз, спрямований на визначення первісної словотвірної структури слова із залученням даних історії мови”?

- А. Етимологічний аналіз слова.
- Б. Морфемний аналіз слова.
- В. Словотвірний аналіз слова.

189. У якому рядку наведено синонім до терміна „конверсія”?

- А. Лексико-семантичний спосіб творення.
- Б. Морфолого-синтаксичний спосіб творення.
- В. Лексико-синтаксичний спосіб творення.
- Г. Перехід слів з однієї частини мови в іншу.

190. У якому рядку наведено синонім до терміна „зрощення”?

- А. Основоскладання.
- Б. Словоскладання.
- В. Абревіація.
- Г. Лексико-синтаксичний спосіб творення.

191. У якому рядку наведено синонім до терміна „девербатив”?

- А. Похідне дієслово.
- Б. Віддієслівне похідне слово.
- В. Словосполучення, у складі якого є дієслово.

192. У якому рядку наведено синонім до терміна „деривація”?

- А. Дериватологія.
- Б. Словотвір.
- В. Словотворення.

193. У якому рядку наведено синонім до терміна „*дериватологія*”?

- А. Дери́вація.
- Б. Слово́твір.
- В. Слово́творення.

194. У якому рядку наведено синонім до терміна „*композиція*”?

- А. Слово́складання.
- Б. Осно́воскладання.
- В. Усі́чення.
- Г. Зро́щення.

195. У якому рядку наведено синонім до терміна „*валентність*”?

- А. Присто́сування.
- Б. Упо́дібнення.
- В. Спо́лучуваність.

196. За якими рисами похідні слова, які належать до однієї частини мови і побудовані за єдиною схемою, зараховують до одного словотвірного типу?

- А. Спільна родова належність похідного.
- Б. Однакова частиномовна належність твірних слів.
- В. Спільність форманта.
- Г. Спільність словотвірного значення.

197. У якому варіанті є слова з омонімічними словотвірними суфіксами?

- А. Транспортер, мітчик, балансир, баранчик, розпилювач.
- Б. Борідка, люстерко, маточник, поїння, вітерець.
- В. Вискочка, перина, вузлик, розташування, світлиця.
- Г. Ведмедик, сховок, вчення, теплиця, адресат.

198. У якому варіанті є слова з омонімічними словотвірними афіксами?

- А. Марина, делегат, мудрець, задвірок, квітник.
- Б. Продавець, в'язання, вчинок, царівна, різниця.
- В. Переможець, гаптування, розпорядок, цариця, фільтрат.
- Г. Козачок, Василинин, зеленина, днина, женихатися.

199. У якому варіанті є слова з омонімічними словотвірними афіксами?

- А. Котище, вусач, двигун, білило, латинізувати.
- Б. Головач, забій, чорнило, вусач, церемонний.
- В. Відвідувач, грабунок, подарунок, нукати, кишкати.
- Г. Орач, спуск, міняйло, гейкати, екати.

200. У якому варіанті є слова з омонімічними словотвірними афіксами?

- А. Здоровило, коротун, спокуса, deboшир, друкар.
- Б. Запал, інформатор, балансир, вертун, розпилювач.
- В. Дівчисько, дівчище, розвалище, розвалюха, розвал.
- Г. Сепаратор, льотчик, бригадир, бідар, вимикач.

201. У якому варіанті є слова з омонімічними словотвірними афіксами?

- А. Володар, спаситель, приймач, тонесенько, губань.
- Б. Вухань, холоднеча, по-сільському, по-слов'янському, воеводити.
- В. Українізувати, ведмедик, веслувати, місячник, гавкати.
- Г. Командування, кидок, сніжок, лишайник, виродок.

202. У якому варіанті є словотвірні синоніми?

- А. Матуся, матінка, материн, материнство, матка.
- Б. Вівчар, вівчарство, вівчарик, вівчариха, вівчарний.
- В. Ткаля, ткачик, ткацтво, ткацький, ткачувати.
- Г. Токар, токарчук, токарство, токарня, токарювати.

203. У якому варіанті є словотвірні синоніми?

- А. Вівчарня, вівчарик, вівчарівна, вівчарити, вівчарювати
- Б. Кочегарка, поляк, полковник, хвалько, поморський.
- В. Дослідження, кувікати, троїти, дармувати, чубчик.
- Г. Хитрувати, поважати, квітчати, дубок, безмежжя.

204. У якому варіанті є словотвірні синоніми?

- А. Кобза, кобзар, кобзарство, кобзарів, кобзарювати.
- Б. Ткач, ткаля, ткачка, ткачиха, ткаченко.
- В. Дубовий, лісок, лісник, ластів'ячий, склярня.
- Г. Мідний, лікарів, садівниця, шахтарик, пекарювати.

205. У якому варіанті є словотвірні синоніми?

- А. Шахтарський, шахтарювати, кропив'янка, цеглина, картопелька.

- Б. Конюшинний, пастушок, лікарка, безлісий, костоправ.
- В. Млинар, столик, дитячий, телятина, жебракувати.
- Г. Кленок, насіннячко, коржик, ослінчик, воріженьки.

206. У якому варіанті є словотвірні синоніми?

- А. Бібліотекар, шафка, квакати, сумлінний, чудово.
- Б. Дошик, смоляр, смолокур, безгрішний, сучасний.
- В. Торбище, дідисько, дідуган, крамарів, токарня.
- Г. Сонечко, малиновий, сіяч, праотець, напівзігнутий.

207. У якому варіанті є словотвірні антоніми?

- А. Підсунути, безкровний, протиотрута, підлісся, сестричка.
- Б. Симетричний, авангард, маляр, асиметричний, переїхати.
- В. Добрий, поганий, жити, померти, тут.
- Г. Під, над, до, після, перед.

208. У якому варіанті є словотвірні антоніми?

- А. Сила, неміч, весна, осінь, зима.
- Б. Розширення, пропорція, небагатий, диспропорція, серпанок.
- В. Маневрувати, безлистий, листочок, деревина, зелень.
- Г. Переоцінити, недооцінити, забігти, вибігти, чорненький.

209. У якому варіанті є словотвірні антоніми?

- А. Парашутист, журба, святкувати, радіти, конопляний.
- Б. Полиновий, фашизм, трояндовий, антифашизм, верб'я.
- В. Профком, зав'язати, студрада, розв'язати, кукурудзка.
- Г. Безплідний, безжалісний, безтактний, безрідний, безслізний.

210. У якому варіанті є словотвірні антоніми?

- А. Розширити, влада, широченько, безвладдя, спуск.
- Б. Схід, рогатий, волиняк, безрогий, воленька.
- В. Шукач, співак, рогач, лівач, сівач.
- Г. Козачка, співачка, пекарка, пасічниця, вчителька.

211. У якому варіанті є словотвірні антоніми?

- А. Апокрифічний, біблійний, молитовний, проповідницький, священник.
- Б. Солоденький, солодощі, акуратний, неакуратний, зігріти.
- В. Язикатий, язичок, без'язикий, багач, пресвятий.
- Г. Монахиня, монашка, єпископат, молитовник, Всевишний.

212. Які з наведених чинників, що впливають на словотворчу спроможність твірних слів – назв тварин, є мовними?

- А. Словотвірна структура твірного.
- Б. Поширені чи не поширені тварини на території носіїв мови.
- В. Багатозначність твірного.
- Г. Прагматична характеристика твірного.
- Ґ. Належність тварини до свійських чи диких.

213. Які з наведених чинників, що впливають на словотворчу спроможність твірних слів – назв тварин, є екстралінгвальними?

- А. Словотвірна структура твірного.
- Б. Поширені чи не поширені тварини на території носіїв мови.
- В. Багатозначність.
- Г. Прагматична характеристика твірного.
- Ґ. Належність тварини до свійських чи диких.

214. Які фактори здебільшого підвищують словотворчу активність слова?

- А. Непохідність.
- Б. Похідність.
- В. Стилiстична маркованість.
- Г. Стилiстична нейтральність.
- Ґ. Належність до питомої української лексики.
- Д. Іншомовний характер.

215. Які фактори здебільшого знижують словотворчу активність слова?

- А. Непохідність.
- Б. Похідність.
- В. Стилiстична маркованість.
- Г. Стилiстична нейтральність.
- Ґ. Належність до питомої української лексики.
- Д. Іншомовний характер.

ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ЗАЛІКОВИХ РЕФЕРАТІВ

1. Висвітлення проблем дериватології на сторінках мовознавчих журналів (за останні 5 років).
2. Вплив мовних та позамовних чинників на словотворчу активність іменників-назв будівель у сучасній українській мові.
3. Дериваційний потенціал власне українських та запозичених іменників-назв рослин у сучасній українській мові.
4. Історія вивчення українського словотвору в іменах.
5. Комплексні словотвірні одиниці: порівняльний аспект.
6. Лексико-семантична співвідносність твірних іменників-назв дерев та їх похідних.
7. Основні проблеми сучасної дериватології в оцінці українських науковців (на матеріалі монографій, статей у збірниках, посібників, підручників).
8. Особливості діалектного словотворення (на матеріалі книги М. Влад „Стрітенне”).
9. Питання словотвору в праці Олени Курило „Уваги до сучасної української літературної мови”.
10. Поліфункціональність терміна „парадигма”.
11. Порівняльний аналіз словотвірних парадигм власне українських та російських іменників на позначення осіб.
12. Порівняльний аналіз словотворчих можливостей українських та російських іменників на позначення одягу.
13. Прислівники як дериваційна база українського словотворення.
14. Проблеми словотвору в працях В. Сімовича.
15. Проблеми словотвору в працях І. Ковалика.
16. Роль спільнокоренових слів в організації тексту (на матеріалі новел В. Стефаника).
17. Синонімічні відношення у словотвірних парадигмах іменників на позначення осіб за родом занять та професією.
18. Словотвірна парадигматика антонімічних іменників.
19. Словотвірна парадигматика синонімічних прикметників.
20. Словотвірна та лексична синонімія: порівняльний аспект.
21. Словотвірна характеристика вигуків у сучасній українській мові (на матеріалі повісті М. Коцюбинського „Тіні забутих предків”).
22. Словотвірні гнізда іменників-назв тварин у сучасній українській мові.
23. Словотвірні гнізда прикметників на позначення кольору.
24. Словотвірні гнізда числівників першого десятка.

25. Словотвірні ланцюжки як одиниці словотвірної системи мови.
26. Словотвір прізвиськ с. Парище Надвірнянського району Івано-Франківської області.
27. Словотворча спроможність іменників на позначення осіб за етнічною належністю.
28. Словотворча спроможність українських та російських іменників на позначення почуттів.
29. Словотворча спроможність українських дієслів зі значенням руху.
30. Словотворчі можливості українських іменників на позначення дерев.
31. Словотворчі можливості українських іменників на позначення частин тіла.
32. Структурна та семантична характеристика спільноосновних десьубстантивів, мотивованих назвами осіб за професією та соціальним станом.
33. Структурно-семантична характеристика словотвірних ланцюжків непохідних прикметників на позначення кольору в сучасній українській мові.
34. Структурно-семантичні особливості словотвірних ланцюжків непохідних іменників-назв споріднення та свояцтва.
35. Структурно-семантичні особливості словотвірних парадигм числівників.
36. Структурно-семантичні особливості спільноосновних десьубстантивів, мотивованих назвами квітів.
37. Структурно-семантичні та функціонально-стилістичні особливості оказіоналізмів у поезії Б.-І. Антонича.
38. Український відвигуковий словотвір.
39. Функціонально-стилістичні особливості десьубстантивів, мотивованих іменами та прізвищами (на основі текстів публіцистичного стилю).

ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО ЗАЛІКУ

1. Дериватологія (словотвір) як самостійна лінгвістична дисципліна.
2. Зв'язок словотвору з іншими розділами мовознавства.
3. Історія розвитку українського словотвору.
4. Історія українського словотвору в іменах.
5. Розвиток словотвору на сучасному етапі. Огляд наукової літератури з проблем дериватології.
6. Актуальні проблеми сучасної дериватології (на основі монографічних досліджень та збірників наукових статей).
7. Становлення словотвірної термінології. Відображення словотвірної термінології у словниках лінгвістичних термінів.
8. Аспекти дослідження словотвору.
9. Внесок І. І. Ковалика в розвиток української дериватології.
10. Основні проблеми основоцентричної дериватології.
11. Оглядовий аналіз наукових основоцентричних досліджень з української дериватології.
12. Дериватологічні дослідження викладачів кафедри української мови Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника.
13. Проблема визначення і сучасне розуміння словотвірної парадигми (О. Земська, Р. Манучарян, В. Грещук).
14. Словотвірна і морфологічна парадигми: порівняльний аналіз.
15. Поліфункціональність терміна „парадигма”. Поняття парадигми в синтаксисі, лексикології, стилістиці, фонетиці.
16. Основні характеристики словотвірної парадигми. Протяжність і глибина словотвірної парадигми. Структурування словотвірної парадигми.
17. Конкретна словотвірна парадигма. Поняття типової словотвірної парадигми.
18. Прогнозувальна та системотвірна функції словотвірної парадигми.
19. Загальна характеристика елементарних словотвірних одиниць.
20. Твірна основа (слово) і словотвірна парадигма. Поняття твірної бази.
21. Словотвірні афікси і словотвірна парадигма. Типи словотвірних афіксів.
22. Похідне слово як основна одиниця словотвору. Словотвірна структура похідного слова.
23. Суть словотвірної мотивації.
24. Визначення напрямку мотивації. Критерій Г. Винокура. Ознаки похідності.

25. Особливості семантичної мотивації. Мотивація однозначними та багатозначними словами. Метафорична мотивація. Фразеологічність (ідіоматичність) семантики.

27. Множинність словотвірної мотивації. Розходження семантичної та структурної мотивацій.

28. Взаємна мотивація. Словотвірна мотивація при декореляції та редеривації.

29. Різновиди семантичних відношень: транспозиційні, мутаційні, еквівалентні, модифікаційні.

30. Словотвірне значення та його місце у смисловій структурі слова (за І. Коваликом).

31. Проблема визначення словотвірного значення. Словотвірні та лексико-словотвірні значення.

32. Типи словотвірних значень: мутаційні, модифікаційні, транспозиційні, синтагматичні.

33. Лексичні та синтаксичні деривати.

34. Засоби реалізації словотвірних значень.

35. Комплексні словотвірні одиниці. Словотвірна пара.

36. Словотвірний ланцюжок. Словотвірна парадигма та словотвірний ланцюжок: порівняльний аналіз.

37. Словотвірне гніздо. Словотвірне гніздо та словотвірна парадигма: порівняльний аналіз.

38. Словотвірна парадигма та основні словотвірні поняття. Словотвірна модель.

39. Словотвірний тип. Словотвірний розряд. Словотвірна категорія. Ієрархічні зв'язки між ними.

40. Словотвірна парадигма і способи словотворення. Класифікація способів словотворення.

41. Семантичні відношення в межах словотвірної парадигми. Словотвірна синонімія. Взаємозв'язок словотвірної та лексичної синонімії.

42. Словотвірні антоніми та омоніми (за О. Тихоновим).

43. Реалізація словотворчого потенціалу твірними словами. Мовні (лінгвальні) фактори, які впливають на словотворчий потенціал твірного слова.

44. Позамовні (екстралінгвальні) чинники словотворчої спроможності твірних слів.

45. Поняття валентності. Лексична і синтаксична валентність. Валентність твірних і їх словотворчий потенціал.

КОРОТКИЙ ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК

Абревіатура (*итал. abbreviatura*, від *лат. abbrevio* – скорочую) – складноскорочене слово, утворене з початкових складів або з перших літер чи звуків слів. Напр.: *студком, педфак, УНР, ВАК*.

Абревіація (від *лат. abbrevio* – скорочую) – спосіб творення складноскорочених слів.

Аглютинат – афікс, поєднаний з мотиваційною основою способом аглютинації. Див. **Аглютинація**.

Аглютинація (від *лат. agglutinatio* – склеювання) – спосіб поєднання афіксів з мотиваційними основами, коли афікс приєднується („приклеюється”) до цілого слова (а не основи чи кореня) без жодної зміни його звукового складу. Аглютинатами в українській мові, як правило, виступають префікси, постфікси, рідше – суфікси. Напр.: *сісти* – **при-сісти**, *старий* – **за-старий**, *внук* – **пра-внук**; *радити* – **радити-ся**, *хто* – **хто-сь**; *вчора* – **вчора-шній**, *нікуди* – **нікуди-шній**, *гав* – **гав-кати**, *ох* – **ох-ати**, **ох-кати**.

Адвербіалізація (від *лат. adverbium* – прислівник) – перехід інших частин мови у прислівник, тобто набуття синтаксичних властивостей і категоріального значення прислівника. Напр.: **миттю вибіг**, **працювати гуртом** (адвербіалізація іменників); **співати лежачи**, **читати стоячи** (адвербіалізація дієприслівників).

Ад’єктивізація (від *лат. adjectivum* – прикметник) – перехід інших частин мови у прикметник, тобто набуття синтаксичних функцій і категоріального значення прикметника. Напр.: **сидяча робота**, **освічена людина**, **спілі яблука** (ад’єктивізація дієприкметників).

Аломорф (від *гр. allos* – інший і *морфе* – форма) – це морф певної морфеми, що зазнав фонетичної модифікації, зумовленої звуковим складом сусідніх морфів або формальною будовою слова. Напр.: **рука**, **руці**, **ручище**; **запорожець**, **запорожці**.

Афікс (від *лат. affixus* – прикріплений) – службова морфема, яка приєднана до кореня або іншої службової морфеми і виражає граматичне чи словотвірне значення. До афіксів належать суфікси, префікси, інфікси, інтерфікси, конфікси (циркумфікси), флексії, постфікси, уніфікси.

Афіксальні способи словотворення – способи творення слів з допомогою афіксів. До афіксальних належать суфіксальний,

префіксальний, флективний, постфіксальний, суфіксально-префіксальний способи.

Афіксація – утворення нових слів або їхніх форм за допомогою афіксів.

Афіксоїди (... оїд – від *грец. eidos*, у складних словах вказує на схожість з чимось або походження від чогось) – це морфеми перехідного типу, які займають проміжне місце між кореневими та афіксальними морфемами. Див. **Префіксоїди, Суфіксоїди**.

Безафіксне словотворення – творення слів без участі афіксів шляхом усичення твірної основи. Напр.: *викуп, наступ, синь* (пор. похідні з твірними словами *викупити, наступати, синій*).

Блок словотвірної парадигми – 1) у конкретній словотвірній парадигмі це сукупність похідних однієї частини мови; 2) у типовій словотвірній парадигмі це сукупність словотвірних значень, що виражаються дериватами однієї частини мови. Наприклад: субстантивний блок, вербальний блок, ад'єктивний, адвербіальний. Див. **Зона словотвірної парадигми**.

Валентність (від *лат. valentia* – *сила*) **морфеми** – здатність морфеми до семантичної та структурної сполучуваності з іншими морфемами у слові.

Валентність слова – здатність слова до семантичної та граматичної сполучуваності з іншими словами в реченні.

Варіанти (від *лат. varians, variantis* – *змінний*) **морфеми** – різновиди морфеми, що мають однакове значення, спільне походження, але різні форми. Вони виступають взаємозамінними у словах. Напр.: *полити* – *полить*, *сумна* – *сумная*.

Вербалізація (від *лат. verbum* – *слово, дієслово*) – 1) перехід слів інших частин мови в розряд дієслів, тобто набуття синтаксичних функцій і категоріального значення дієслова. Напр.: *Гетьте, думи, ви мари осінні, То ж тепера весна золота* (Леся Українка); *Тс! Тихо!* (М. Коцюбинський); 2) „омовлення”, передання мовними засобами, наприклад, думок чи змісту позамовних засобів спілкування: жестів, рухів тощо.

Вивідне слово – слово, яке на синхронному зрізі виявляє похідність, мотивованість іншим словом. Напр.: *батьків* (прикметник похідний від іменника *батько* і мотивований цим іменником: *батьків* – це „такий, який належить *батькові*”). Див. також **Мотивоване слово, Похідне слово**.

Вільний корінь – це такий корінь, який може або самостійно, або у сполуці з флексією вживатися як окреме самостійне непохідне (з позицій словотворення) слово: *ледь, стіл, вод-а*.

Глибина словотвірної парадигми – характеристика словотвірної парадигми, що визначається кількістю похідних, які заповнюють одну семантичну позицію, тобто мають однакове словотвірне значення. Глибина семантичної позиції може дорівнювати одному, двом, трьом і більше дериватам. Напр.: *бабка, бабуня, бабуся, бабуля, бабця; браття, братва, братія, братство*.

Грамотичні афікси – це афікси, які виконують функцію творення грамотичних форм слів. Поділяються на формотворчі (напр. *тихіший*) і словозмінні (напр. *святковий, святкового, святковим*).

Деад'ектив – похідне слово, утворене від прикметника. Напр.: *білити, зеленіти, рясно*.

Девербатив – похідне слово, утворене від дієслова. Напр.: *пекар, перестрибнути, викуп*.

Декореляція (від *лат. префікса de-* зі значенням *відношення, припинення, усунення* і *correlatio – взаємозв'язок, взаємозумовленість*) у морфемній будові слова – зміна характеру чи значення морфів та їх співвідношення у слові при збереженні останнім тієї самої кількості і порядку морфів, які в ньому спостерігалися первісно. Напр.: у словах *угорі, по-нашому* колишні флексії **-і, -ому** виконують суфіксальні функції; у словах *небеса, чудеса, словеса* переосмислення зазнає суфікс **-ес-**, перетворившись із історичного суфікса непрямих відмінків старих іменників V відміни основ на приголосний у суфікс – показник множини.

Дериват (від *лат. derivatio – відведення, утворення*) – похідне слово.

Дериватема – основна одиниця словотвірного рівня мови, яка характеризується словотвірною формою (сполученням твірної основи і дериватора) та словотвірним значенням.

Дериватологія – те саме, що словотвір (1).

Дериваційне значення – те саме, що словотвірне значення.

Дериваційні афікси – те саме, що словотворчі афікси.

Деривація – утворення вторинних одиниць на базі первинних: морфів на базі звуків, словоформ на базі морфів, слів на базі інших слів чи словосполучень, словосполучень на базі слів, речень на базі слів та словосполучень, тексту на базі висловлювань.

Десубстантив – похідне слово, утворене від іменника. Напр: *кобзар, віконний, восени*.

Діахронічна (від *гр. dia – через і chronos – час*) (**історична**) **дериватологія** – розділ, що вивчає історію формування системи і структури словотвору та процес їх подальшого розвитку у сфері всіх способів словотворення в межах усіх частин мови від початку становлення мови до сучасного її етапу.

Експліцитне значення (від *англ. explicit – відкрито виражений, маркований*) – значення слова, семантичний компонент слова, маркований (позначений) коренем, суфіксом, префіксом, флексією, інфіксом; антонім – імпліцитне значення.

Елементарні словотвірні одиниці – такі одиниці словотвірної системи мови, які не можна розкласти на менші словотвірні одиниці і які не беруть участі в системній організації словотвору. Це кореневі та афіксальні морфеми, афіксоїди.

Елізія (від *лат. elisio – витискання, виштовхування, пропуск букви, звука*) – це морфонологічне явище усичення кінцевих звуків при перетворенні мотивувального слова на твірну основу в процесі утворення слова. Напр.: *Каховка – каховський (кахов/ка/+ський), таксі – таксист (такс/і/+ист), повсюди – повсюдний (повсюд/и/+ний)*.

Зв'язаний корінь – це такий корінь, який окремо в мові у вигляді слова не існує, а завжди виявляється лише у сполученні з певними афіксами. Напр.: *агітувати, звичка, вулиця*.

Зона словотвірної парадигми – те саме, що блок словотвірної парадигми.

Імпліцитне значення (від *англ. implicit – прихований, невиражений, такий, що домислюється*) – приховане значення слова, прихований семантичний компонент слова, не виражений, не маркований коренем, суфіксом, префіксом, флексією, інфіксом; антонім – експліцитне значення.

Інтер'ективація (від *лат. interjectio – вигук*) – перехід інших частин мови у вигуки, тобто набуття синтаксичних функцій і категоріального значення вигука. Напр.: *жах! Боже! рятуйте! отакої!*

Інтерфікс (від *лат. interfixus – закріплений між*) – сполучний елемент (морфема, афікс), що використовується для зв'язку структурних частин у складних словах і не має самостійного значення. Напр.: *вод-о-грай, чотир-и-поверховий*.

Інтерфіксація – поєднання морфів у похідному слові з допомогою інтерфіксів.

Інфікс (від *лат. infixus – вставлений*) – це службовий морф, який знаходиться всередині кореня чи іншого морфа. В.О. Горпинич як інфікси в сучасній українській мові кваліфікує морфи **-оньк-**, **-ус**, що містяться всередині інфінітивного суфікса **-ти**: *житоньки, питоньки, спатусі*.

Комплексні словотвірні одиниці – такі словотвірні одиниці, що складаються з кількох похідних слів і беруть участь у системній організації словотвору: словотвірна пара, словотвірна парадигма, словотвірний ланцюжок, словотвірне гніздо.

Композит (компози́та) (від *лат. compositum – складне*) – те саме, що складне слово.

Композиція – утворення похідного слова шляхом основоскладання.

Конверсія (від *лат. conversio – перетворення, зміна, видозміна*) – спосіб словотворення, за якого словотвірним засобом виступає лише парадигма слова (перехід слів з однієї частини мови до іншої). Цей спосіб частіше називають морфолого-синтаксичним.

Конфікс (від *лат. con- – спільний і fixus – прикріплений*) – це перерваний, але єдиний афікс, що складається з кількох компонентів, один з яких стоїть перед коренем, а інший (інші) – після нього. Напр.: **о-...-ок** (*опеньок, ошийок*), **су-...-й-а** (*супліддя, суцвіття*), **обез-...-и-** (*обезжирити, обездолити*). Конфікси ще називають біморфемами, циркумфіксами.

Конфіксація – утворення нових слів за допомогою конфіксів.

Кон'юнкціоналізація (від *лат. conjunctionis – сполучник*) – перехід інших частин мови у сполучники шляхом набуття синтаксичних властивостей і категоріального значення сполучника. Напр.: *Батько не знав, що син підготував йому подарунок до шістдесятиліття* (кон'юнкціоналізація займенника *що*).

Корінь – неподільна головна морфема, спільна для всіх споріднених слів, яка є носієм загальної семантичної ідеї цих слів. Напр.: **воля, вільний, неволя, неволити**.

Лексико-семантичний спосіб словотворення – такий спосіб словотворення, за якого звукова оболонка твірного слова залишається незмінною, але слово набуває нового значення і стає похідним. Напр.: *кобзар – Кобзар*. Акт семантичного словотворення зводиться до

переходу семени слова в окреме слово, тобто розщеплення багатозначного слова і поступове утворення омонімів.

Лексико-синтаксичний спосіб словотворення – це утворення похідного внаслідок зрощення синтаксичного словосполучення в одне слово. Напр.: *перекотиполе, вищезгаданий, Новгород*.

Лексичні деривати – це такі похідні слова, лексичне значення яких відрізняється від лексичних значень їхніх твірних. Напр.: *земля – земельний, сват – сватати, молодий – молодь*.

Множинність словотвірної мотивації – здатність слова перебувати у відношеннях похідності не з одним, а з кількома твірними. Напр.: *весело – невесело, невеселий – невесело; гріх – грішник, грішний – грішник, грішити – грішник*.

Модифікація (від *лат. modifіco – встановлюю міру*) – тип деривації, утворення похідного слова з новим стилістичним відтінком у значенні. Напр.: *ніс – носик, чобіт – чоботисько, квасоля – квасолина, вишня – вишняк, зелений – зелененький*.

Морф (від *лат. morphē – форма*) – конкретний вияв морфеми у мовленні, найменша значуща частина, що виокремлюється у складі певної конкретної словоформи. Напр.: словоформа *степовий* має три морфи: *степ-, -ов-, -ий*.

Морфема – це мінімальна узагальнювальна нелінійна значеннева одиниця, яка реалізується в морфах. Напр.: коренева морфема у словоформах *збирати, брати, зберу* представлена морфами *-бир-, бр-, -бер-*; суфіксальна морфема в словоформах *кілок, кілка* реалізується в морфах *-ок-, -к-*; флексійна морфема в словоформах *добра, добрая* представлена морфами *-а, -ая*.

Морфеміка – 1) вчення про значущі частини слова (морфеми), тобто вчення про будову, структуру слова; 2) сукупність морфем.

Морфемна структура слова – склад, взаєморозташування та зв'язки значущих частин слова.

Морфемний аналіз – аналіз слова за будовою, встановлення морфемної структури слова.

Морфемологія – те саме, що морфеміка (1).

Морфологічні способи словотворення – способи творення простих слів за допомогою афіксальних морфем, а також творення складних та складноскорочених слів. Морфологічні способи словотворення поділяють на афіксальні, основоскладання та абревіацію.

Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення – те саме, що конверсія.

Морфонологічні явища – це такі явища, які виникають на морфемному шві як результат пристосування морфем. До морфонологічних явищ в українській мові належать: чергування, усічення (елізія), нарощення (інтерфіксація), накладання (суміщення), наголос.

Морфонологія – розділ мовознавства, що вивчає фонемний склад морфем різного типу. Об'єктом морфонології є варіювання морфем у складі морфів однієї морфемі, тобто чергування, усічення, нарощення тощо.

Мотиваційні відношення у словотворі – відношення словотворчої похідності між словами.

Мотивоване слово – слово, значення якого можна пояснити (мотивувати) іншим словом того самого кореня, здебільшого простішим за будовою і значенням. Напр., слово *шубка* мотивоване, тому що його можна мотивувати спільнокореневим словом *шуба*: *шубка* – це „невелика *шуба*”. Див. **Вивідне слово, Похідне слово**.

Мотивувальне слово – слово, яке за значенням і структурою мотивує похідне слово. Напр.: слово *зброя* мотивувальне для похідного слова *зброяр* (*зброяр* – „той, хто виготовляє *зброю*”), а слово *зброяр*, своєю чергою, мотивувальне для похідного прикметника *зброярський* (*зброярський* – „який стосується до *зброяра*”).

Мутація (від *лат. mutatio* – зміна) – тип деривації, утворення похідного з новим лексичним значенням. Напр.: *точити* – *токарь*, *учитель* – *учителювати*.

Мутаційне значення – словотвірне значення, за якого лексичне значення твірного слова після приєднання форманта змінюється в похідному слові. Напр., мутаційними є словотвірні значення: „носії ознаки” (*молодиця*, *жовтець*), „носії предметної ознаки” (*лісник*, *школяр*) та ін.

Незв'язаний корінь – те саме, що вільний корінь.

Неморфологічні способи словотворення – це такі способи словотворення: морфолого-синтаксичний, лексико-синтаксичний, лексико-семантичний.

Непохідна основа – основа, значення якої є немотивованим. З погляду структури непохідна основа може бути як неподільною, що

складається тільки з кореня (*депо, тут, земл-я, слов-о*), так і подільною (*нос-и-ти, шир-ок-ий*).

Нульовий афікс – афікс, що не має матеріального вираження, але служить показником похідності слова або граматичної форми, є носієм словотвірного та граматичного значення. Нульовими бувають закінчення та суфікси. Напр.: *дош, дівчат, привів* (нульове закінчення); *прихід* (нульовий суфікс і нульове закінчення).

Нумералізація (від *лат. numeralis – числовий*) – перехід інших частин мови в числівник, тобто набуття синтаксичних функцій і категоріального значення числівника. Напр.: *Молода вчителька не змогла прийти на вечірку: мала перевірити море учнівських зошитів* (іменник *море* переходить у розряд числівників, уживаючись у значенні неозначено-кількісного числівника *багато*).

Оказіоналізми (від *лат. occasionalis – випадковий*) – слова, що утворюються за наявними в мові моделями, але не використовуються в загальноживаному словнику. Оказіоналізми мають індивідуальний характер, їхнє значення розкривається лише в певному контексті. Напр.: *Я не люблю, як на мене кричать. Я змалку закричаний* (В. Близнець).

Основа слова – частина слова без закінчення та формотворчого суфікса, яка виступає носієм лексичного значення цього слова. Напр.: *мов-а, лісник, співа-в, збира-л-а*.

Основоскладання – утворення похідного слова поєднанням кількох основ у цілісну лексичну одиницю. Розрізняють основоскладання чисте (*зерносовище, буяконасіння, лісослав*), складно-суфіксальне (*золотопогонник, старовірство*), складно-флексивне (*листоноша, довгокрилий*) і складно-нульове (*вертоліт, криголам, шовкопряд*).

Основоцентрична дериватологія – напрямок дослідження словотвірної системи мови з опертям на твірну основу як типологізувальний чинник.

Партикуляція (від *лат. particula – частка*) – перехід інших частин мови в частку. Напр.: *Василь і не думав братися до роботи* (партикуляція сполучника *і*).

Перерозклад – така зміна в морфемному складі слова, яка полягає в перерозподілі морфемного матеріалу всередині слова при збереженні його основою похідного (мотивованого) характеру. Напр.: *пиш-еш, роб-иш* (замість старого членування *пиш-е-ш, роб-и-ш*), *недо-мір, небез-*

корисливий, обез-зброїти, верб-ичка, ліс-ник (старе членування: не-домір, не-безкорисливий, о-беззброїти, вербич-ка, лісн-ик).

Полімотивація (від *грец. polys* та *нім. Motivation*; *франц. motivation*, від *motif*; з *лат. moveo* – рухаю) – те саме, що множинна словотвірна мотивація.

Постфікс (від *лат. postfixum* – прикріплений після) – афікс, який стоїть після флексії. Напр.: *молюся, який-небудь, щось*.

Похідна основа – це основа, яка містить у собі як обов'язкові компоненти твірну основу та словотворчий афікс і значення якої мотивується значенням слова з цією твірною основою: *вєсн-ян-ий, пек-ар, козак-ува-ти*.

Препозиціоналізація (від *лат. praepositionis* – прийменник) – перехід інших частин мови в прийменник, тобто набуття синтаксичних функцій і категоріального значення прийменника. Напр.: *описати коло* (коло – іменник) – *коло брами* (коло – прийменник, синонім – біля).

Префікс (від *лат. praefixus* – приєднаний попереду) – це морфема, яка стоїть перед коренем (або перед іншим префіксом) і служить для утворення нових слів або граматичних форм слова. Напр.: *без-зубий, воз-з'-єднання, без-під-ставно, анти-педагогічний; най-розумніший*.

Префіксальний спосіб творення – утворення нових слів або їхніх форм за допомогою префіксів.

Префіксація – те саме, що префіксальний спосіб творення.

Префіксоїди – це кореневі морфемі, які виконують функцію префіксів і займають у слові їх позицію. Напр.: *авіа-, авто-, агро-, аєро-, віце, гідро-, пів-, напів-, теле-*.

Прономіналізація (від *лат. pronomen* – займенник) – перехід слів з інших частин мови в займенники. Напр.: *Обійшов він цілий світ* (прикметник *цілий* вживається у значенні займенника *увесь*).

Протяжність словотвірної парадигми – характеристика словотвірної парадигми, визначається кількістю зон (блоків) та словотвірних значень. За ознакою протяжності словотвірні парадигми бувають нульовими, однозонними, двозонними, тризонними, чотиризонними і т.д.

Радиксоїд (від *лат. radix* – корінь і *грец. eidos*, у складних словах вказує на схожість з чимось або походження від чогось) – те саме, що зв'язаний корінь.

Редеривація (від *лат.* префікса *re...*, який означає зворотну або повторну дію, і *лат.* *derivatio* – *відведення, утворення*) – зворотнє словотворення, що полягає у виникненні нових слів з коренями, які являють собою частини, „уламки” колишніх нечленованих під час засвоєння коренів, переосмислених унаслідок „народної етимології”. Напр.: історично слова *фляга, зонт* утворилися від запозичених раніше *фляжка* (від польськ. *flaszka*) і *зонтик* (від голланд. *Zonnedek*).

Редуплікація (від *лат.* *reduplicatio* – *подвоєння*) – спосіб утворення нових слів чи виразів шляхом повного або часткового повтору початкового складу, кореня, основи чи цілого слова. Напр.: *прапрадід, мало-помалу, попоїсти, синій-синій*.

Розходження структурної (від *лат.* *structura* – *побудова, розміщення*) **і семантичної** (від *грец.* *semanticos* – *означальний*) **словотвірної мотивації** – такий тип мотиваційних відношень, коли структурно похідне мотивується одним твірним, а за значенням співвідносне з іншим твірним словом. Напр., іменник *ялтинці* структурно утворений від основи прикметника *ялтинський* (*ялтинський* – *ялтин(ський) + ці*), а семантично мотивується іменником *Ялта* (*ялтинці – жителі Ялти*).

Семантична деривація – утворення нового слова шляхом переосмислення значення твірного. Те саме, що лексико-семантичний спосіб творення.

Семантична позиція словотвірної парадигми – місце в типовій словотвірній парадигмі, яке займає словотвірне значення. Семантичну позицію в типовій словотвірній парадигмі отримує лише те словотвірне значення, яке реалізоване хоча б у двох конкретних словотвірних парадигмах.

Синтагматика (від *лат.* *syntagma* – *поєднання, лад, зв'язок*) – 1) один з аспектів вивчення системи мови – аналіз синтагматичних відношень між послідовно розташованими в тексті, мовному потоці одиницями. Лінійність, безпосереднє поєднання цих одиниць протиставляється їх асоціативному групуванню, тобто парадигматиці; 2) синонім висловлювання „синтагматичний план мови чи тексту”, що означає одночасність реалізації мовних одиниць у тексті; 3) вчення про синтагму. Синтагматичні відношення виявляються на рівні сполучуваності фонем, морфем, синтаксичних одиниць.

Синтаксичні (від *грец. syntaxis* – побудова, зв’язок, з’єднання) **деривати** – похідні, утворені від твірних з новою синтаксичною функцією в межах того самого лексичного значення. Напр.: *збирати* – *збирання*, *піднесений* – *піднесено*, *молодий* – *молодість*. Синтаксичним дериватам відповідає такий тип деривації, як транспозиція.

Синхронний (від *грец. synchronos* – одночасний) (описовий) **словотвір** – це вчення про похідну лексику в її взаємовідношенні з іншими словами на певному етапі розвитку мови упродовж певного часу.

Складне слово – слово, утворене поєднанням двох або більше основ (коренів). Складне слово може утворюватися за допомогою інтерфіксів або без них (*чорнобровий*, *двохосьовий*, *хліб-сіль*); шляхом подвоєння основ (*добрий-добрий*) або їх зрощення (*вищезазначений*). Розрізняють два типи синтаксичних відношень між компонентами складних слів: 1) **сурядні** – рівноправні компоненти (*жовто-блакитний*, *ліжка-диван*); **підрядні** – залежні компоненти (*західноєвропейський*, *смоловар*). Див. **Композит**, **Основоскладання**, **Редуплікація**, **Словоскладання**.

Складний афікс – афікс, який складається з двох простих, неподільних афіксів. Напр.: *обез-воднити* (*о+без*), *соч-инськ-ий* (*ин+ськ*). Такі афікси називають також **нарощеними афіксами**.

Словоскладання – утворення похідного слова поєднанням кількох слів у єдину лексичну одиницю. Напр.: *гуси-лебеді*, *лисичка-сестричка*, *густо-густо*.

Словотвір – 1) розділ науки про мову, що вивчає структуру похідного слова і способи утворення нових слів; 2) система словотворчих засобів і способів словотворення.

Словотвірна категорія (від *грец. catehoria* – ознака) – загальне словотвірне поняття, яке об’єднує сукупність усіх підпорядкованих йому словотвірних розрядів, споріднених одним загальним значенням. Напр.: до складу словотвірної категорії „назви осіб” входять підлеглі їй видові словотвірні розряди: словотвірний розряд „назви осіб за характером їх діяльності або професії”, словотвірний розряд „назви осіб за їх національною або територіальною належністю”, словотвірний розряд „назви осіб за ознакою їх соціального стану” та ін.

Словотвірна модель (від *франц. modele*, від *лат. modulus* – міра) – схема структурної будови дериватів, яким властиві: 1) спільність

частиномовної належності твірних та похідних; 2) тотожність афікса (форманта). Похідні, які є виявом одного словотвірного типу, можуть утворюватися за різними моделями: а) з чергуванням фонем на межі морфем і без нього (*паризький, гадяцький* – чергування комбінується з явищами асиміляції і спрощення; *чернігівський*); б) з усіченням основи і без нього (*широкий – широта, високий – висота; довгий – довгота*).

Словотвірна мотивація – відношення між двома спільнокореновими словами, значення одного з яких визначається через значення іншого або тотожне значенню іншого в усіх своїх компонентах, крім граматичного значення частини мови.

Словотвірна пара – найменша ланка словотвірної системи, яка складається з твірного й похідного слів. Напр.: *Україна – український, козак – козачка*.

Словотвірна парадигма (від *гр. paradeigma – приклад, зразок*) – мікросистема похідних зі спільною твірною основою на одному ступені творення, але з різними словотворчими формантами. Напр.: *берізка, берізонька, березовий, підберезник*.

Словотвірна система (від *грец. systema – утворення, складання*) – особливим чином організована сукупність похідних слів мови. Напр., словотвірну систему можна розглядати як систему словотвірних типів або систему словотвірних парадигм. Системотвірну функцію можуть виконувати й такі комплексні словотвірні одиниці, як словотвірне гніздо та словотвірний ланцюж.

Словотвірна структура – подільність слова на елементи, які безпосередньо беруть участь у творенні цього слова, це формально виражена похідність слова, його „організація”, яка об’єднує в собі різні за функцією частини – формантну та мотиваторну.

Словотвірне гніздо – сукупність спільнокоренових слів, упорядкована відношеннями словотвірної похідності.

Словотвірне (дериваційне) значення – значення похідних слів, яке встановлюється на базі семантичного зіставлення похідних та твірних і є спільним для слів цього типу. Напр.: похідні слова *кущик, дубок, берізка, яблунька* виражають словотвірне значення „демінутивність”.

Словотвірний аналіз (від *грец. analysis – розклад, розчленування*) – аналіз слова, спрямований на встановлення словотвірної структури

слова: виділення твірної основи і словотворчого засобу (форманта) і з'ясування способу словотворення.

Словотвірний ланцюжок – ряд спільнокореневих слів, які перебувають у відношеннях послідовної мотивованості, тобто послідовної похідності. Напр.: *брат – братик – братиків*.

Словотвірний розряд – загальне словотвірне поняття, яке об'єднує всю сукупність семантично однорідних словотвірних типів. Напр., до словотвірного розряду „особа за національністю” входять словотвірні типи із суфіксом **-ин**, із суфіксом **-ець**, із суфіксом **-ак**, із нульовим суфіксом: *болгарин, татарин, українець, абхазець, поляк, словак, казах, чех*.

Словотвірний тип – узагальнене словотвірне поняття, яке охоплює похідні слова однієї частини мови, що об'єднуються: а) спільністю частиномовної належності твірних слів; б) тотожністю способу словотворення та словотворчого засобу (форманта); в) єдністю словотвірного значення. Напр.: до одного словотвірного типу належать слова *бандурист, гітарист, домбрист, флейтист*.

Словотвірні синоніми – деривати, утворені від однієї спільної твірної основи з допомогою однофункціональних, але різнозвучних словотворчих формантів. Напр.: *росонька, росочка, росичка, росиця*.

Словотворення – утворення нових (похідних) слів за певними мовними закономірностями. Див. також **Деривація**.

Словотворча продуктивність (від *лат. productivus* – доцільний, плодотворний, здатний виробляти, створювати щось) – потенційна здатність і активність певних словотворчих засобів і способів утворювання нових слів.

Словотворчий формант (засіб) – словотворчий елемент, за допомогою якого утворено похідне слово і який у поєднанні з твірною основою і закінченням (якщо слово змінне) виражає його словотвірне значення. До формантів належать ті семантичні, структурні, структурно-семантичні й інші елементи похідного слова, з допомогою яких воно утворилося і якими відрізняється від твірної (від словотвірної бази). Це не лише суфікси, префікси, інтерфікси, закінчення, але й морфонологічні явища (чергування звуків, усічення основи), складання основ, зміна семантики, перехід слова з однієї частини мови до іншої, перенос наголосу тощо.

Словотворчі афікси – афікси, з допомогою яких утворюється нове слово.

Спільноосновні деривати – похідні, утворені від однієї твірної основи. Напр.: *дубок, дубище, дубовий* (усі похідні мають спільну твірну основу *дуб-*).

Способи словотворення – структурно різні шляхи й прийоми творення нових слів у результаті використання всіх наявних у конкретній мові словотворчих ресурсів.

Спрощення – така зміна у морфемній структурі слова, у результаті якої у процесі розвитку мови похідна основа, що мала у своєму складі афікси, перетворюється на непохідну, кореневу. Наприклад: *дар* (пор. давнє *да-р-ъ – дати*).

Субстантивация (від *лат. substantivum – іменник*) – перехід слів з інших частин мови до класу іменників. Напр.: *У цьому шаховому турнірі наші перемогли* (субстантивация присвійного займенника *наші*).

Суфікс (від *лат. sufficus – прикріплений*) – афіксальна морфема, яка знаходиться після кореня (або після іншого суфікса) і виконує словотворчу або формотворчу функцію. Напр.: *весн-ян-ий, ліс-оч-ок*. Суфікси бувають словотворчі (*дерев'яний*) та формотворчі (*веселіший*), матеріально виражені (*винесення*) та нульові (*випкуп*), прості (*батьків*) та складні (*материнський*).

Суфіксальний спосіб творення – утворення нових слів або їхніх форм за допомогою суфіксів.

Суфіксально-префіксальний спосіб творення – це спосіб утворення нових слів шляхом одночасного приєднання префікса і суфікса. Див. також **Конфікація**.

Суфіксація – те саме, що суфіксальний спосіб творення.

Суфіксоїди – кореневі морфемі, які використовуються у функції суфіксів та займають у слові їх позицію, на зразок: *-вар, -вод, -воз, -даний, -коп, -лам, -лов, -люб, -мір, -мет, -роб, -хід* та ін.

Твірна основа – основа, що є базою для утворення нового похідного слово. Вона може бути похідною і непохідною. Напр., ряд, де в кожному попередньому слові є твірна основа для утворення наступного слова: *букв-а – буквар – букварик*.

Типова словотвірна парадигма – це одиниця плану змісту, яку формують словотвірні значення, реалізовані похідними хоча б у двох

конкретних словотвірних парадигмах слів певного лексико-семантичного чи структурного розряду.

Транспозиція (від *лат. transpono* – *переставляю*) – тип деривації, коли похідне зберігає лексичне значення твірного і змінює лише частиномовну належність, набуваючи нових категоріальних і граматичних ознак. Напр.: *перетворити* – *перетворення*, *пишний* – *пишність*, *радісний* – *радісно*.

Уніфікс – унікальний, одиничний афікс, який не повторюється в ряді похідних слів. Напр.: *попадя*, *королева*, *рукав*.

Ускладнення – така зміна у морфемній структурі слова, у результаті якої у процесі розвитку мови раніше не членоване, непохідне слова перетворюється в похідне. Так, стали членуватися в сучасній українській мові слова *еп-ос*, *косм-ос*, *плен-ум*, *мінім-ум*. При запозиченні на початковому етапі грецькі і латинські флексії **-ос**, **-ум** не вичленовувалися, а згодом перетворилися в суфікси (пор. *епічний*, *космічний*, *пленарний*, *мінімальний*).

Флексія (від *лат. flexio* – *згинання*, *перехід*), або закінчення, – змінна частина слова, яка служить для вираження його граматичних і словотвірних значень. Напр.: *свіжий*, *кого*, *сини*, *п'ятьох*, *носиш*; *раба*. Основною для флексій є формотворча функція.

Флективний спосіб словотворення – утворення нових слів з допомогою матеріально вираженої флексії. Напр.: *кум* – *кума*, *золото* – *золотий*, *гадюка* – *гадючий*, *вовк* – *вовчий*. У таких похідних флексія є засобом вираження словотвірного і граматичного значень.

Формотворчі афікси – афікси, з допомогою яких утворюється граматична форма слова. Напр.: *зробити*, *біліший*, *зголоднілий*.

Фузія (від *франц. fusion* – *злиття*, від *лат. fusio* – *сплавлення*) – спосіб приєднання афікса до мотиваційної основи, коли відбувається формальне взаємопроникнення (злиття) морфем, які контактують між собою, що супроводиться зміною їхнього фонемного складу. Напр.: *козак* – (*козак*+*ськ-ий*) *козацький*,

Циркумфікс (від *лат. circumfixus* – *укріплений кругом*) – те саме, що конфікс.

ЗМІСТ

Вступ	3
Основоцентрична дериватологія та місце в ній словотвірної парадигми	6
Проблема визначення словотвірної парадигми	8
Словотвірна та морфологічна парадигми: спільне і відмінне	10
Протяжність і глибина словотвірної парадигми	12
Конкретні та типові словотвірні парадигми	13
Плани лекційних і практичних занять	17
<i>Лекція 1.</i>	
Вступ	17
<i>Лекція 2.</i>	
Основоцентричний аспект дослідження словотвору	19
<i>Лекція 3.</i>	
Словотвірна парадигма як комплексна словотвірна одиниця ..	22
<i>Практичне заняття 1.</i>	
Вступ	24
<i>Практичне заняття 2.</i>	
Методика проведення наукової роботи зі словотвору	25
<i>Практичне заняття 3.</i>	
Методика проведення наукової роботи зі словотвору	26
<i>Практичне заняття 4.</i>	
Основоцентричний аспект дослідження словотвору	28
<i>Практичне заняття 5.</i>	
Словотвірна парадигма як комплексна словотвірна одиниця .	28
<i>Практичне заняття 6.</i>	
Основні характеристики словотвірної парадигми	30

<i>Практичне заняття 7.</i>	
Словотвірна парадигма й елементарні словотвірні одиниці	.32
<i>Практичне заняття 8.</i>	
Словотвірна мотивація	34
<i>Практичне заняття 9.</i>	
Словотвірне значення як вираження мотиваційних відношень	36
<i>Практичне заняття 10.</i>	
Словотвірна парадигма та комплексні словотвірні одиниці	.38
<i>Практичне заняття 11.</i>	
Словотвірна парадигма й основні словотвірні поняття	40
<i>Практичне заняття 12.</i>	
Семантичні відношення в межах словотвірної парадигми	. 42
<i>Практичне заняття 13.</i>	
Реалізація словотворчого потенціалу твірними словами	43
Контрольна робота	45
Тестові завдання	52
Орієнтовна тематика залікових рефератів	91
Програмові вимоги до заліку	93
Короткий термінологічний словник	95

Навчальне видання

Оксана Дмитрівна Ципердюк

СЛОВОТВІРНА ПАРАДИГМА
В СИСТЕМІ КОМПЛЕКСНИХ СЛОВОТВІРНИХ ОДИНИЦЬ
Навчально-методичний посібник

В авторській редакції
Головний редактор – *Василь Грещук*
Комп'ютерний набір і верстка – *Стефанія Шеремета*

Підписано до друку 25.08.09 р. Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 6,51.
Гарнітура «Times ET». Наклад 100 прим.

Ципердюк О. Д.

Словотвірна парадигма в системі комплексних словотвірних одиниць:
Спецсемінар: Навчально-методичний посібник. – Вид. 2-ге, переробл. і доповн. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2009. – 112 с.